МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОТИВАЦІЮ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Виконала: студентка ІІ курсу,
групи 8.0534-з-4
спеціальності 053– Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Ужва Анна Сергіївна
Керівник: д. пед. наук, професор, зав. кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності Іваницький О. І.
Рецензент: д. пед. наук, професор, зав. кафедри акторської майстерності Локарєва Г. В.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма 053 Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

«____»_____2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Ужві Анні Сергіївні

1. Тема роботи Вплив цифрових технологій на мотивацію до навчання здобувачів профільної середньої освіти

керівник роботи Іваницький О. І., д-р пед. наук, професор, зав. кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності

затверджені наказом ЗНУ від «02» 10 2025 року № 1393-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: теоретичному проаналізувати та емпірично дослідити особливості впливу цифрових технологій на формування мотивації до навчання в здобувачів профільної середньої освіти в умовах воєнного стану.

5. Перелік графічного матеріалу: 4 таблиці, 3 рисунка.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання Видав	Завдання прийняв
Вступ	Іваницький О. І., професор		
Розділ 1	Іваницький О. І., професор		
Розділ 2	Іваницький О. І., професор		
Розділ 3	Іваницький О. І., професор		
Висновки	Іваницький О. І., професор		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень –лютий 2025 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2025 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-червень 2025 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	липень-серпень 2025 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	серпень-жовтень 2025 р.	Виконано
6	Написання висновків	вересень-жовтень 2025 р.	Виконано
7	Передзахист	жовтень 2025 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2025 р.	Виконано

Студент _____ А. С. Ужва

Керівник роботи _____ О. І. Іваницький

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Г. В. Коваль

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 60 сторінок, 3 рисунка, 4 таблиць, 47 джерел, 4 додатки.

Об'єкт дослідження: процес навчання здобувачів профільної середньої освіти в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження: рівень мотивації здобувачів профільної середньої освіти з використанням цифрових технологій.

Мета дослідження: дослідити, як використання цифрових технологій впливає на мотивацію до навчання у здобувачів профільної середньої освіти, зокрема під час воєнного стану в Україні.

Гіпотеза дослідження: використання цифрових технологій у навчальному процесі позитивно впливає на загальний рівень навчальної мотивації в учнів, які здобувають профільну середню освіту.

Методи дослідження: теоретичні: теоретико-методологічний аналіз, класифікація й систематизація наукових джерел, порівняння й узагальнення даних досліджень; емпіричні: спостереження, опитування, анкетування.

Наукова новизна: полягає у визначенні психологічних особливостей впливу цифрових технологій на мотивацію до навчання в здобувачів профільного середньої освіти в умовах воєнного стану, а також у з’ясуванні основних чинників, які сприяють або ж, навпаки, знижують навчальну мотивацію під час використання цифрових інструментів.

Галузь використання: результати роботи можуть бути використані практичними психологами, педагогами, класними керівниками та адміністрацією закладів освіти для підвищення ефективності навчального процесу й підтримки рівня мотивації учнів.

ВОЄННИЙ СТАН, ЗДОБУВАЧІ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ, МОТИВАЦІЯ, МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ.

SUMMARY

Uzhva A. S. The Impact of Digital Technologies on Motivation for Training of Secondary Education Applicants.

The qualifying work consists of Introduction, 3 Chapters, Conclusion, References (47 items, 1 of foreign origin), 4 appendix on 11 pages. The qualifying work volume is 77 pages long, 60 of them – main text. There are 4 tables and 3 illustrations.

The qualifying work provides a theoretical overview and presents the results of an empirical study on the impact of digital technologies on the learning motivation of high school students. The research analyzes psychological mechanisms of learning motivation, outlines the role of digital educational tools, and identifies pedagogical conditions that contribute to enhancing students' interest and engagement in the learning process under wartime conditions.

The research object: the learning process of secondary education applicants under wartime conditions.

The research subject: the level of learning motivation of secondary education applicants in the context of using digital technologies.

The research goal: to examine how the use of digital technologies influences the learning motivation of secondary education applicants, particularly during the wartime period in Ukraine.

The research tasks are:

1. To analyze scientific and theoretical approaches to studying the issue of learning motivation and to define the essence of this concept in modern psychology and pedagogy.

2. To examine the specific features of the digitalization of the educational process under wartime conditions and its impact on the organization of learning activities of secondary education applicants.

3. To identify the psychological factors that influence the formation and maintenance of students' learning motivation when digital technologies are used.

4. To investigate the level of learning motivation among secondary education applicants who study with the use of digital tools.

5. To summarize the research results and provide practical recommendations for the effective use of digital technologies to support and enhance learning motivation among high school students.

Chapter 1 «Theoretical Foundations of Learning Motivation of Secondary Education Applicants» presents a comprehensive analysis of scientific approaches to learning motivation, its structure, types of motives, and psychological mechanisms that determine learning activity.

Chapter 2 «Applied Aspects of Using Digital Technologies in the Learning Process» examines the approaches to implementing digital tools at school, outlines psychological and pedagogical conditions for enhancing motivation, and identifies challenges and risks of digital learning in wartime.

Chapter 3 «Empirical Research of Learning Motivation in the Context of Digital Technologies» describes the research design and methods, presents the results of three diagnostic techniques, and provides interpretation of data and practical recommendations.

Key words: martial law, secondary education applicants, motivation, learning motivation, educational environment, digital technologies.

ЗМІСТ

ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОТИВАЦІЮ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ 13
1.1 Поняття мотивації до навчання, його розуміння в Україні та закордоном 13
1.2 Аналіз досліджень про вплив цифрових технологій на мотивацію учнів до навчання 23
1.3 Психологічні особливості старшокласників в умовах цифровізації 28
РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОТИВАЦІЮ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ 33
2.1 Підходи та методи використання цифрових технологій у процесі навчання учнів ліцеїв 33
2.2 Психолого-педагогічні умови формування мотивації за допомогою цифрових інструментів 38
2.3 Виклики та ризики використання цифрових технологій в умовах воєнного стану 41
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ 45
3.1 Організація і методика емпіричного дослідження 45
3.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження 49
ВИСНОВКИ 59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 61
ДОДАТКИ 67

ВСТУП

Актуальність дослідження пояснюється тим, що сучасна система освіти активно змінюється та трансформується під впливом цифрових технологій, які поступово стають просто невід'ємною частиною навчального процесу. Використання онлайн-платформ, інтерактивних ресурсів, віртуальної реальності та інших цифрових засобів навчання відкриває здобувачам освіти нові можливості для розвитку, дозволяє зробити навчання більш гнучким, цікавим та індивідуалізованим. Учні отримують змогу вчитися у зручному темпі, розширювати власний кругозір, комунікувати з викладачами та однолітками, не зважаючи на часові пояси та відстань.

Однак у сучасних реаліях, реаліях воєнного стану в Україні, питання впровадження та ефективного використання цифрових технологій набуває особливого значення. Війна стала причиною втрати звичного способу життя, викликала емоційне напруження, психологічний стрес, багато учнів були вимушені змінити своє звичне місце проживання або ж навіть виїхати за кордон.

Зміна формату навчання, перехід на дистанційний або змішаний формат, проблеми у спілкуванні з педагогами та однокласниками – усе це створює в учнів серйозні бар'єри для підтримання внутрішньої мотивації до навчання.

У таких умовах саме цифрові технології стають не лише засобом для продовження самого процесу навчання, а й важливим інструментом психологічної підтримки, що допомагає учням залишатися залученими до навчання, відчувати зв'язок з однолітками та вчителями, знаходити натхнення у навчальній діяльності. Тому дослідження впливу цифрових технологій на мотивацію до навчання є не лише своєчасним, а й життєво необхідним.

Проблематику впровадження цифрових технологій в освітній процес розглядали у своїх працях такі науковці, як В. Биков, А. Гуржій, Р. Гуревич, Ю. Жук, В. Олійник, О. Спірін, М. Шишкіна та інші. Використанню цифрових інструментів для підвищення навчальної мотивації, розвитку пізнавальної активності й самостійності здобувачів освіти присвячені праці Л. Жук, Д. Ломакіної, С. Маньковського та інших дослідників.

Під час пандемії цифровізація освіти вже довела свою необхідність і результативність: вона забезпечила безперервність навчання, дала змогу організувати дистанційний формат, який був адаптований до різних вікових груп учнів. Проте повномасштабна війна створила принципово нові умови, які вимагають не просто використання вже готових рішень, а глибшого розуміння їхнього впливу на психічний стан, мотивацію та емоційну стабільність учнів. У ситуаціях постійного стресу та невизначеності важливим є не тільки збереження доступу до освітніх ресурсів, а й забезпечення позитивного емоційного ставлення до навчання.

Сучасні цифрові технології дають змогу створювати інтерактивне навчальне середовище, яке поєднує в собі поєднує інформаційну, комунікативну й мотиваційну функції. Завдяки цьому учні можуть брати активну участь у освітньому процесі, розвивати самостійність, отримувати миттєвий зворотний зв’язок та відчувати успіх від власних досягнень. Підтримка цікавості до навчання, розвиток внутрішньої мотивації та формування позитивного ставлення до освітнього процесу є одними з головних завдань сучасної школи.

Таким чином, незважаючи на наявність певної кількості наукових досліджень, питання впливу цифрових технологій на мотивацію до навчання учнів профільної середньої освіти, особливо в умовах війни, залишається недостатньо вивченим. Тема залишається актуальною, адже вимагає більш глибокого аналізу психологічних аспектів, які впливають на результативність цифрового навчання, а також виявлення найефективніших шляхів застосування сучасних технологій для розвитку в учнів стабільної та усвідомленої пізнавальної мотивації.

Саме тому темою мого дослідження було обрано «Вплив цифрових технологій на мотивацію до навчання здобувачів профільної середньої освіти». Актуальність цієї теми зумовлена тим, що є потреба у вдосконаленні освітнього процесу в умовах воєнного стану, підтримці психологічного благополуччя учнів та підвищенні у них цікавості до навчання засобами цифрових технологій.

Об’єкт дослідження – процес навчання здобувачів профільної середньої освіти в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – рівень мотивації здобувачів профільної середньої освіти з використанням цифрових технологій.

Мета дослідження – проаналізувати, як використання цифрових технологій у освітньому процесі впливає на рівень мотивації до навчання в здобувачів профільної середньої освіти, зокрема під час воєнного стану в Україні.

Гіпотеза: використання цифрових технологій у навчальному процесі позитивно впливає на загальний рівень навчальної мотивації в учнів, які здобувають профільну середню освіту.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-теоретичні підходи до вивчення проблеми мотивації до навчання та визначити сутність цього поняття у сучасній психології й педагогіці.
2. Розглянути особливості цифровізації освітнього процесу в умовах воєнного стану та її вплив на організацію навчальної діяльності здобувачів профільної середньої освіти.
3. Визначити психологічні чинники, що впливають на формування та збереження навчальної мотивації учнів під час використання цифрових технологій.
4. Дослідити рівень мотивації до навчання серед здобувачів профільної середньої освіти, які навчаються із застосуванням цифрових інструментів.

5. Узагальнити результати дослідження та надати практичні рекомендації щодо ефективного використання цифрових технологій для підтримки й розвитку мотивації до навчання в учнів старшої школи.

Методи дослідження:

Теоретичні методи: аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури з мотивації до навчання учнів старшої школи в умовах впливу цифрових технологій та війни з метою вивчення стану вирішення проблеми; теоретичний аналіз (історичний та порівняльний), узагальнення, систематизація, зіставлення різних поглядів на проблематику цифровізації освіти.

Емпіричні методи: бесіди, спостереження за навчальною діяльністю учнів, анкетування, аналіз та вивчення звітів і документів, пов’язаних з освітнім процесом.

Базою дослідження став Преображенський ліцей Томаківської селищної ради Дніпропетровської області.. У дослідженні взяло участь 35 учнів старшої школи.

Наукова новизна полягає у визначенні психологічних особливостей впливу цифрових технологій на мотивацію до навчання в здобувачів профільного середньої освіти в умовах воєнного стану, а також у з’ясуванні основних чинників, які сприяють або ж, навпаки, знижують навчальну мотивацію під час використання цифрових інструментів.

Практична значущість полягає в тому, що результати даного дослідження можуть бути використані в роботі практичних психологів, педагогів та класних керівників з метою підвищення рівня мотивації учнів до навчання засобами цифрових технологій. Отримані висновки можуть стати основою для вдосконалення навчальних програм, розроблення рекомендацій щодо створення сприятливого цифрового освітнього середовища та впровадження ефективних методів підтримки навчальної активності здобувачів профільної середньої освіти.

Надійність та вірогідність результатів дослідження забезпечувались методологічним обґрунтуванням вихідних положень; використанням методів, адекватних меті та завданням дослідження.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження презентовано в тезах на міжнародній науково-практичній конференції.

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Складається зі вступу, 3 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 47 найменувань і додатку на 11 сторінках. Загальний обсяг роботи – 77 сторінок, із них основного тексту – 60 сторінки. Робота містить 4 таблиць і 3 рисунка.

РОЗДІЛ 1
ОСНОВИ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОТИВАЦІЮ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЛІЦЕЇВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1 Поняття мотивації до навчання, його розуміння в Україні та закордоном

Мотивація – це своєрідний поштовх, що спонукає людину до дії, спрямованої на досягнення певної мети.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови мотивація пояснюється як:

«1) Сукупність мотивів, доказів для обґрунтування чогось; мотивування.

2) Доведення необхідності скоєння певних вчинків.

3) Заохочення учнів до вивчення певного предмета, дисципліни, пояснення необхідності навчання у школі» [10, 692].

У соціологічному словнику термінів та понять можна знайти наступне визначення мотивації:

«1) осмислення індивідом ситуації, вибір і оцінка різних моделей поведінки, передбачення її результатів і формування на цій основі мотивів;

2) відносно стабільна система мотивів, яка визначає поведінку соціального суб’єкта» [36, 185-186].

За підручником В. В. Ягоднікової мотивація – це «процес внутрішнього спонукання індивіда до активної діяльності, досягнення поставлених цілей, і процес свідомого вибору людиною певної лінії поведінки, яка ґрунтується на зовнішніх та внутрішніх чинниках, або, іншими словами, на мотивах і стимулах» [34, 94].

Слово «мотивація» має французьке походження (le motif) та означає спонукальну причину, імпульс, привід до вчинку або дії людини [38].

Мотивація може виступати у вигляді прагнення, інтересу, цілу, об'єктивним джерелом яких є потреби (матеріальні і духовні).

Термін «мотивація» є узагальнюючим поняттям, що позначає систему мотивів, які пояснюють поведінку людини. Мотивацію можна розглядати як спробу знайти відповіді на запитання «чому?», «з якої причини?» або «з якою метою?» відбувається певна дія. Отже, мотивацію можна визначити як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її початок, спрямованість і активність [13]. Модель процесу мотивації зображена на рисунку 1.

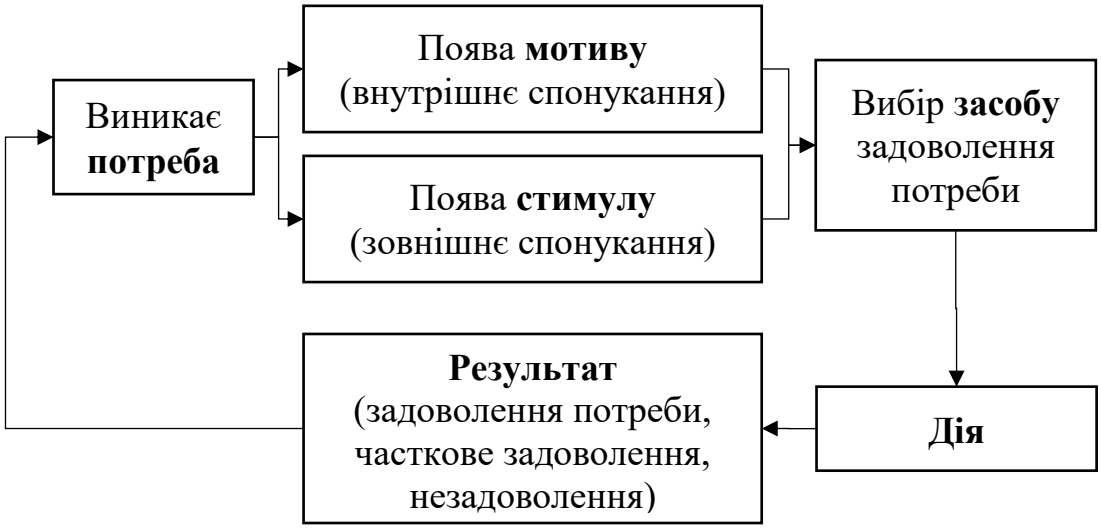

Рисунок 1.1 – Процес мотивації

Мотивація до навчання, за твердженням О. В. Васюка, С. В. Виговської, А. Ю. Виговського, «визначається як вид мотивації, що включена в діяльність учіння, навчальну діяльність. Мотивація навчання складається зі спонукань (потреби, сенс навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), що постійно змінюються і вступають у нові відносини одне з одним» [8, 90].

Мотивація поділяється на внутрішню та зовнішню [28]. Внутрішня мотивація виникає тоді, коли людині подобається виконувати ті чи інші дії, її цікавить сам процес діяльності або ж людина розуміє важливість цих дій. У

цьому випадку людина буде самостійно виконувати певну роботу не для того, щоб отримати певну винагороду або ж похвалу, а через власний інтерес та бажання. Зовнішня мотивація базується на стимулах, які надходять ззовні. До них можна віднести винагороду, гроші, похвалу, підвищення авторитетності і т. і.

Внутрішня мотивація до навчання проявляється в тому, що здобувачі освіти відчувають внутрішню потребу в отриманні нових знань та особистісному зростанні без жодних зовнішніх чинників, таких як, наприклад, покарання або ж нагорода. Учень, якому подобається отримувати знання, який відчуває задоволення після того, як виконав складне завдання, який радіє тому, що здобув нові вміння та навички, є внутрішньо мотивованим.

Зовнішня мотивація характеризується тим, що здобувачі освіти виконують завдання під дією зовнішніх стимулів, таких як покарання, похвала від батьків або учителів і т. і. Учень, який робить завдання лише для того, щоб отримати високу оцінку, керується зовнішньою мотивацією.

Треба зауважити, що внутрішня мотивація є набагато ефективнішою за зовнішню [43], так як здобувачі освіти, які мають внутрішню мотивацію, часто досягають високих начальних результатів та мають тривалий успіх у навчанні. Хоча й не варто недооцінювати зовнішню мотивацію: вона можна бути корисною на початкові навчання, однак у випадку, коли здобувачі освіти не здатні знайти внутрішню мотивацію, то в майбутньому їхні успіхи в навчанні можуть зійти нанівець.

У психології існує низка теорій, що пояснюють природу мотивації людини. Сучасні концепції поділяються на змістовні (які визначають, що саме мотивує людину) та процесуальні (які пояснюють, як саме відбувається процес мотивації) [38]. Розглянемо ті з них, що є найбільш значущими для освітнього процесу.

Однією з найвідоміших є ієрархічна теорія потреб Абрагама Маслоу, відповідно до якої людська поведінка зумовлена прагненням задовольнити певні потреби, що мають ієрархічну послідовність:

- фізіологічні потреби;
- потреба в безпеці;
- соціальні потреби (спілкування, любов, приналежність);
- потреба у визнанні та повазі;
- потреба в самоактуалізації [38].

Для нас це означає, що учень не зможе проявити пізнавальну активність чи внутрішню мотивацію щодо процесу навчання, якщо не почувається захищеним або не має базового емоційного комфорту. Лише після задоволення базових потреб формується справжній інтерес до навчання та бажання саморозвитку.

Однією з відомих змістовних теорій мотивації є теорія набутих потреб, запропонована американським психологом Девідом МакКлелландом. Учений вважав, що рушійною силою людської активності є три основні групи потреб – потреба у досягненні, у причетності (співучасті) та у владі. Ці потреби не є вродженими, вони формуються поступово – у процесі навчання, виховання, соціального досвіду та міжособистісної взаємодії. Саме вони значною мірою визначають поведінку людини, її ставлення до діяльності, способи реагування на труднощі та досягнення [38].

Потреба у причетності (співучасті) полягає у прагненні людини бути частиною певної соціальної групи, відчувати підтримку й прийняття. Для здобувачів освіти це означає потребу в позитивних взаєминах із вчителями та однолітками, у відчутті належності до класного колективу. Учні з розвиненою потребою у причетності більш охоче беруть участь у групових проєктах, спільних обговореннях, воліють навчатися у дружній, безпечній атмосфері. У таких умовах вони виявляють більшу активність, впевненість та зацікавленість у навчанні.

Потреба у досягненні проявляється у прагненні людини досягти високих результатів, долати труднощі та реалізовувати власний потенціал. Учні, у яких домінує цей мотив, зазвичай орієнтовані на успіх, ставлять перед собою конкретні цілі й намагаються досягти їх самостійно. Вони

отримують задоволення не лише від оцінки чи нагороди, а й від самого процесу пізнання. Для таких учнів важливо мати можливість працювати над завданнями, які є для них викликом, але водночас посильними. Використання цифрових технологій може посилювати цей тип мотивації, оскільки вони забезпечують швидкий зворотний зв’язок, дають змогу бачити власний прогрес і відчувати результативність навчання.

Потреба у владі у контексті навчання виявляється не лише як прагнення контролювати інших, а як прагнення впливати на спільну діяльність – бути лідером у групі, організовувати навчальний процес, сприяти спільному результату. Девід МакКлелланд наголошував, що існують два типи потреби у владі: перший пов’язаний із бажанням панування, а другий – із прагненням відповідальності й конструктивного керівництва. Саме другий тип є найбільш цінним у педагогічному середовищі, адже сприяє розвитку в учнів лідерських якостей, ініціативності, уміння співпрацювати з іншими.

На відміну від ієрархічної моделі А. Маслоу, МакКлелланд підкреслював, що ці три потреби не мають чіткого порядку підпорядкування і можуть проявлятися одночасно, але з різною інтенсивністю. У навчальному процесі це означає, що в одних учнів домінує бажання бути частиною колективу, в інших – прагнення досягати високих результатів, а хтось знаходить мотивацію у можливості брати на себе відповідальність та впливати на спільну діяльність.

Важливою також є теорія двох чинників Фредеріка Герцберга, яка розділяє всі потреби на дві групи:

- потреби, які пов 'язані з чинниками умов праці (для нас це умови навчання, безпека, стосунки з учителем, технічні засоби);
- потреби, які пов'язані з мотивувальними факторами (для нас це зміст завдань, визнання досягнень, особистий розвиток, почуття успіху) [41].

Згідно з Герцбергом, перша група потреб лише запобігає незадоволенню, але не заохочує до активності. Натомість друга група формує справжній інтерес до діяльності.

У шкільному середовищі це означає, що навіть найкраще обладнані класи не зможуть забезпечити активності учнів у навчальному процесі, якщо завдання не викликають в них інтересу чи не дають їм можливість самовиражатися.

Окрім змістовних теорій мотивації, які пояснюють, що саме спонукає людину до діяльності, важливе місце займають і процесуальні теорії, що розкривають, як саме відбувається процес мотивації. Однією з найвідоміших серед них є теорія очікувань Віктора Врума.

Згідно з підходом В. Врума, сама наявність потреби не є достатньою умовою для виникнення мотивації. Людина має бути впевнена, що її зусилля справді призведуть до бажаного результату, а отриманий результат – до очікуваної винагороди. Таким чином, мотивація розглядається як взаємодія між трьома ключовими чинниками: зусиллями, результатом діяльності та цінністю отриманої винагороди.

Учений виділив три основні взаємозалежності, які визначають рівень мотивації:

- «зусилля – результат» (З-Р) – наскільки людина вірить, що докладені нею зусилля дадуть конкретний результат;
- «результат – винагорода» (Р-В) – очікування того, що досягнутий результат буде справедливо винагороджено;
- валентність – цінність самої винагороди для людини, тобто наскільки вона дійсно важлива для неї особисто [40].

Якщо хоча б один із цих компонентів має низьке значення (наприклад, учень не бачить зв’язку між зусиллями й результатом або не вважає винагороду цінною), рівень мотивації знижується. Відповідно, мотивація посилюється тоді, коли учні відчувають, що їхня робота має сенс, зусилля дають відчутний результат, а досягнення визнаються та оцінюються належним чином.

Теорія Врума дозволяє пояснити, чому учні більш мотивовані до навчання, коли вони:

- розуміють, що саме від них очікується;
- відчувають, що їхні зусилля помітні та оцінені;
- отримують позитивний зворотний зв’язок і бачать практичну користь від своїх досягнень.

Мотивація до навчання – це один із основних чинників, які впливають на успішність навчального процесу. Вона визначає рівень зацікавленості учнів, те, наскільки активними вони будуть на заняттях і якими є їхні результати навчання. Реформа освіти 2017 року (у вересні 2017 року було ухвалено новий Закон «Про освіту», який регулював основні засади нової освітньої системи [30]), на мою думку, значним чином вплинула на мотиваційний компонент навчальної діяльності. До неї учнів до навчання заохочували в основному високими балами, майбутніми перспективами вступу до хорошого вищого навчального закладу і, як наслідок, отриманням робочого місця з високою заробітною платою, тобто акцент робився на зовнішній мотивації. Після впровадження цієї реформи концепція дещо змінилася: тепер процес навчання став побудованим таким чином, щоб учні самі проявляли інтерес до нього, були підібрані такі методи, підходи та засоби, які б забезпечили зацікавленість і бажання учнів розвивати власні вміння та навички.

Пандемія внесла до освітнього процесу певні корективи. Замість звичного формату навчання весь світ був змушений перейти на дистанційний формат, і це не могло не вплинути на бажання учнів до продуктивного навчання. Адже у приміщенні школи сама атмосфера налаштовує учнів на робочий лад, вони знають, куди і для чого вони прийшли. Для того, щоб так само ефективно навчатися вдома учням потрібно було витрачати набагато більше зусиль, щоб зберегти концентрацію на навчальному матеріалі і спробам не відволікатися на побутові дрібниці. Це вимагало від учнів високого рівня само-дисциплінованості та само-організованості, що у багатьох з них викликало труднощі. Не варто забувати і про певну ізольованість від соціуму, обмежену можливість особисто контактувати з

їхніми однолітками та викладачами, що теж мало вкрай негативні наслідки на бажання учнів навчатися.

Повномасштабне вторгнення принесло для освітнього процесу ще більші виклики. Мільйони людей були змушені покинути свої домівки та переселитися до інших регіонів, країн або ж навіть на інші континенти. Невизначеність, стрес, тривожність, нестабільність – все це ще більше відтіснило на другий план наші буденні проблеми і призвело до значного зниження інтересу до навчання.

Щоб відновити освітній процес та змотивувати учнів продовжувати навчання застосовувалися різні підходи. Першочергово, обов'язковим було створення безпечного освітнього середовища [3; 29], у якому учні могли навчатися без загрози для життя та здоров'я. Дуже важливим став психологічний супровід класу, який мав допомогти учням долати стресові ситуації і дотримуватися звичного ритму навчання, сприяти емоційному відновленню учнів.

Окрім цього, особливо важливим стало використання цифрових технологій, інтерактивних методів та підходів, які дозволяли учням не тільки навчатися відповідно до їхніх можливостей і вимог, а й більше заохочували їх до навчального процесу. Також їхнє використання стало необхідністю для прифронтових регіонів, де навчання у приміщенні школі сьогодні є неможливим, на жаль, і дистанційний формат зберігається й досі через загрозу обстрілів.

Не менш важливою стала інтеграція учнів, які були вимушені змінити своє місце проживання, у нові для них шкільні колективи. Така зміна, причиною якої стали далеко не радісні події, могла викликати в учнів відчуття самотності, підвищувати тривожність та невпевненість у собі, що явно не сприяло бажанню навчатися. У таких випадках важливими були дії педагогів та психологів, метою яких було створення такого середовища, яке б сприяло адаптації та соціалізації учнів [6]. Одним із ключових аспектів такої роботи стало встановлення довірливих відносин між учнями, вчителями та

батьками: організація спільних проєктів, групових обговорень та позашкільних активностей допомагала дітям відчувати себе частиною колективу та зменшувала рівень стресу.

Система навчання в Україні зазнала значних змін за останні кілька років. Активно почали впроваджуватися нові методи та підходи для мотивації учнів до навчання. Тож досвід інших країн може стати в нагоді на шляху удосконалення навчального процесу.

Культурні особливості великою мірою впливають на підходи, які використовуються для формування навчальної мотивації учнів [27]. Наприклад, Фінляндію неодноразово визнавали найщасливішою країною у світі. Звичайно ж, навчанню майбутніх громадян тут приділяють особливу увагу. Основна ідея фінських шкіл – це щоби учням було комфортно. Там немає шкільної форми, під час уроку діти можуть стояти, сидіти, ходити і навіть лежати, кожен учень засвоює знання у зручний для нього спосіб: читає книжки, дивиться навчальні відео, спілкується з учителем або ж з однокласниками. У школі нема чітких навчальних планів, тому на одному уроці вчитель може поєднати одразу кілька навчальних дисциплін. У фінських школах вибудовують такий простір, який є вільним від обмежень. Саме тому фінські учні не мають стресів, у них немає зранку бажання прогуляти школу, вони не відчувають себе гіршими за однокласників. Їх цікавить сам процес навчання, а не оцінка, яку вони можуть отримати за виконане завдання. У фінських учнів переважає внутрішня мотивація до навчання.

У Південній Кореї система освіти побудована зовсім іншим чином. З раннього дитинства дітей починають записувати у різноманітні гуртки та секції, а шкільний графік занять є дуже насиченим. Учні проводять у школі велику частину дня, а після уроків часто відвідують додаткові заняття в навчальних центрах, де отримують ще більш поглиблені знання з основних предметів. У школах існує рейтингова система, і учні прагнуть зайняти якомога краще місце. При вступі до вищих навчальних закладів

спостерігається висока конкуренція, а день, у який учні складають загальнонаціональний іспит, який вважається найскладнішим у світі і триває 8 годин, називають найважливішим у житті, адже саме від результатів цього іспиту залежить, до якого університету зможе вступити учень. Вищеназвані факти і справді мотивують учнів навчатися наполегливо і старанно, але не тому, що вони самі цього хочуть, а тому що система освіти побудована таким чином, що у разі низького рівня навчальних результатів шанси на хороше майбутнє близяться до нуля.

Школи у США відзначаються великою кількістю освітніх підходів і програм. Тут широко застосовуються принципи індивідуалізації навчання, і учні мають змогу обирати предмети, які будуть відповідати їхнім інтересам або ж знадобляться їм при вступі до коледжу чи університету. Велику увагу приділяють проєктной діяльності та командній роботі. Однією з важливих особливостей американської освіти є система позакласної діяльності. Учні активно залучаються до спортивних команд, різних гуртків, волонтерських програм і дослідницьких проєктів. Це не тільки сприяє розвитку соціальних навичок, громадянської відповідальності та лідерських якостей, а також підвищує мотивацію до навчання, оскільки школярі можуть побачити практичну цінність отриманих знань. Оцінювання у США теж має свої особливості: замість постійного контролю й суворих екзаменів використовується гнучка система оцінювання, яка враховує участь у класній діяльності, виконання проєктів і практичних завдання. Такий підхід допомагає зменшити рівень стресу серед учнів, а також стимулює їх до більш усвідомленого навчання.

Мотивація до навчання є ключовим фактором, що впливає на успішність учнів та якість освітнього процесу. Сьогодні, після впровадження освітньої реформи, після викликів пандемії та повномасштабного вторгнення, питання мотивації учнів до навчання є як ніколи актуальним. Використання цифрових технологій та різних інтерактивних методів є важливими аспектами формування в учнів мотивації до навчання.

1.2 Аналіз досліджень про вплив цифрових технологій на мотивацію учнів до навчання

У попередньому підрозділі було розглянуто основні теоретичні підходи до вивчення мотивації, що дозволяє глибше зрозуміти внутрішню структуру навчальної активності учнів. Однак для сучасної освіти особливо актуальним є стає питання впливу цифрового середовища на формування навчальної мотивації. Цифровізація освіти не лише змінює, удосконалює та розширює зміст і форми навчання, а й суттєво змінює психологічні умови навчальної діяльності.

Експерти визнають, що використання цифрових технологій має певний вплив на сферу освіти. З одного боку, це сприяє формуванню нових підходів до навчання учнів, розширює можливості сфери навчання. З іншого боку, впровадження цифрових технологій у навчання розвиває в учнів ключові якості, зокрема мислення, пам’ять, увагу та спостережливість, а також допомагає ефективно оволодівати знаннями, уміннями, навичками та компетентностями.

Впровадження цифрових технологій у сферу освіти ґрунтується на низці нормативних документів, які визначають стратегічні напрями цифровізації освітнього простору України. Серед них: Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці», Концепції «Нова українська школа», Положення «Про дистанційне навчання», Державні програми «Освіта» («Україна XXI століття»), «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір». Ці документи спрямовані на створення інноваційного освітнього середовища, підвищення цифрової компетентності педагогів і здобувачів освіти, а також на інтеграцію української освіти у європейський простір.

Ці документи визначають основні шляхи вирішення ключових проблем національної системи освіти України через впровадження в неї цифрових

технологій, а також комплекс взаємопов'язаних цілей, завдань, методів і засобів інформатизації процесу навчання.

Про те, наскільки важливим є впровадження цифрових технологій в навчальний процес, можна дізнатися з робіт сучасних педагогів та дослідників. У цих дослідженнях як українські, так і іноземні науковці висвітлюють питання, які стосуються розвитку та використання цифрових технологій в освіті. Можна назвати імена таких науковців, як В. Биков, О. Бочко, О. Буров, Р. Гуревич, А. Гуржій, Т. Вакалюк, Ю. Жук, М. Кадемія, Т. Коваль, О. Колгатин, А. Коломієць, В. Кремень, С. Кузьменко, Н. Морзе, В. Олійник, О. Пінчук, О. Співаковський, О. Спірін, М. Шишкіна, М. Шут та інших. Вони аналізують та описують значення і ефективність впровадження цифрових технологій в освітній процес, розробляють методики застосування цифрових інструментів для підвищення результативності навчального процесу, а також вивчають їхній вплив на якість освітнього процесу та розвиток учнів.

Питання використання цифрових технологій для підвищення мотивації до навчання та активізації пізнавальної діяльності розглядається у наукових роботах Л. Жук, Д. Ломакіної, С. Маньковського та інших. Однак ці дослідження спрямовані на вивчення освітнього процесу у закладах середньої або вищої професійної освіти, тобто у їх роботах досліджувався навчальний процес студентів.

Розвиток мотивації через навчальну діяльність і справді є дуже ефективним, але його недостатньо часто використовують у школі. Психологічні дослідження (А. Дусавицький, В. Моргун, Т. Лях та ін.) підтверджують, що тип навчання може впливати на формування та характер мотивації. Якщо навчальний процес побудований не просто як передача готових знань, а як система завдань, які вимагають від учнів самостійного пошуку рішень і формування власних висновків, то у них виробляється стійка внутрішня мотивація до навчання.

Використання цифрових технологій створює сприятливі умови для розвитку внутрішньої мотивації, оскільки забезпечує швидкий зворотний зв’язок, дає змогу учням відчути самостійність у навчанні, заохочує інтерес до пізнання через інтерактивні форми роботи. Такі технології, як віртуальні лабораторії, освітні платформи чи мобільні додатки збільшують відчуття успіху та залученості, що є важливими компонентами навчальної мотивації згідно з теоріями Д. МакКлелланда та В. Врума.

Розвиток в учнів мотивації до навчання залежить від багатьох факторів. Серед них можна виділити наступні:

- індивідуальні особливості учня: вподобання, ідеали, інтереси, потреби, завдатки, нахили, вміння, таланти, характер, рівень самооцінки та інші психологічні риси;
- зміст і структура навчальної програми: цікавість і важливість матеріалу, те, наскільки він доступний та зрозумілий, змога обирати профільні предмети;
- особистість вчителя: наскільки високий в них рівень професіоналізму, чи зацікавлені вони у навчальному процесі, якість проведення навчальних занять;
- соціальне середовище: підтримка з боку батьків, друзів, вчителів, адміністрації школи;
- технічне забезпечення навчального закладу: наявність сучасного технічного обладнання, доступ до електронних бібліотек, лабораторій, навчальних платформ та інших цифрових ресурсів.
- атмосфера в учнівському середовищі: рівень загальної мотивації в класі та її вплив на учнів;
- ставлення учнів до власних результатів: прагнення до високих досягнень та якісного навчання;
- система стимулів: винагороди та інші мотиваційні засоби з боку навчального закладу [15; 16; 25].

Зараз України перебуває у стані повномасштабної війни. Тому в таких умовах питання мотивації учнів до навчання стає ще більш актуальним з кількох причин:

1) війна вкрай негативно впливає на загальний психологічний стан учнів, у них частіше виникає стрес, тривога, страх, депресія, що може погіршити їхню концентрацію та здатність навчатися і знизити в них мотивацію до навчання;

2) збільшилась кількість перешкод, які заважають нормальному навчанню: постійні повітряні тривоги, відсутність електропостачання та стабільного зв'язку, можливі перерви у навчанні через переселення до інших регіонів, руйнування шкіл через обстріли – все це ускладнює процес навчання і робить здобуття якісної освіти практично неможливим [44];

3) через війну у сім'ях учнів можуть виникнути фінансові або ж матеріальні труднощі: батьки можуть втратити роботу, їхній дім може постраждати від обстрілів або навіть бути повністю знищеним, у разі переселення можливо буде важко знайти роботу на новому місці та адаптуватися до нового оточення – всі ці аспекти можуть призвести до зниження в учнів мотивації до навчання;

4) війна руйнує звичне життя та соціальні зв'язки, цілі родини вимушені змінювати місця проживання, наслідком чого є повна зміна соціального середовища. У новому колективі учні можуть почуватися самотніми та ізольованими, що впливає на їхній психологічний стан та бажання навчатися;

5) внаслідок повномасштабного вторгнення мільйони людей переглянули свої життєві пріоритети, і здобувачі освіти не є винятком: навчання для багатьох з них наразі знаходиться далеко не першому місці – учнів більше бентежить, чи перебувають вони та їхні рідні зараз у безпеці, чи потрібно допомогти родині фінансово і знайти якийсь підробіток, втрата близької людини може надовго вибити їх з колії. Сучасні учні швидко дорослішають і їхні погляди на майбутнє суттєво змінюються, через що вони можуть втрати мотивацію навчатися;

6) у прифронтових регіонах доволі часто навчання вже котрий рік проходить у дистанційному форматі, через що знижується рівень взаємодії з учителями та однокласниками, з ними втрачається особистісний контакт, що може мати негативний вплив на емоційний стан та залученість учнів до навчання;

7) багато учнів нині відчувають певну невизначеність щодо майбутнього: чи зможуть вони взагалі продовжити навчання, вступити до вищого навчального закладу, знайти перспективну високооплачувану роботу. Вони не мають відповідей на ці запитання і це може викликати у них зневіру та знизити рівень їхнього інтересу до навчання.

В умовах війни, коли освітній процес піддається численним викликам, особливо важливо знаходити шляхи формування та підвищення мотивації учнів до навчання. Одним із таких шляхів є впровадження сучасних цифрових технологій у навчальний процес. Використання цифрових інструментів дозволяє зробити навчання більш ефективним, доступним та цікавим навіть за умов повномасштабного вторгнення. Загалом можна підсумувати, що впровадження цифрових технологій у процес навчання дозволяє:

- забезпечити дистанційне навчання для тих, хто був змушений змінити місце проживання або ж проживає на територіях, де звичайний освітній процес наразі неможливий;
- підвищити гнучкість навчального процесу, що дозволяє учням навчатися у зручний час та у зручному місці;
- активізувати пізнавальну діяльність учнів;
- забезпечити позитивну мотивацію навчання;
- проводити уроки на високому естетичному й емоційному рівні;
- забезпечити високу ступінь диференціації навчання (майже індивідуалізація);
- збільшити обсяг виконаної роботи на уроці в 1,5–2 рази;
- удосконалити контроль знань;

- раціонально організувати освітній процес;
- підвищити ефективність уроку, формувати навички пошуково-дослідницької діяльності;
- забезпечити доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів [12; 14; 23].

Отже, використання цифрових технологій у сучасній школі сьогодні виступає не просто вимогою часу, а важливою умовою формування внутрішньої мотивації учнів до навчання. В умовах воєнного стану такі технології набувають ще більшого значення – вони допомагають підтримувати психологічну стійкість дітей, забезпечують можливість спілкування та самореалізації навіть у складних життєвих обставинах. Подальше вивчення впливу цифрового середовища на освітній процес є важливим кроком для пошуку ефективних педагогічних підходів, які сприятимуть розвитку мотивації до навчання.

1.3 Психологічні особливості старшокласників в умовах цифровізації

Сучасні здобувачі профільної середньої освіти з самого дитинства живуть в унікальному соціально-психологічному середовищі, де цифрові технології стали частиною буденного життя та невід’ємним інструментом для пізнання світу. Швидкий розвиток цифрового простору, активне використання смартфонів, онлайн-сервісів, освітніх платформ і соціальних мереж створюють новий контекст, у якому відбувається становлення особистості, формування мотивації до навчання та активізація пізнавальної діяльності. Особливої актуальності ці процеси набули в умовах війни, коли цифрові інструменти фактично забезпечують можливість продовжувати навчання та підтримувати зв’язки з рідними та друзями навіть у ситуації небезпеки та невизначеності.

Підлітки старшого шкільного віку відзначаються високою емоційною чутливістю та схильністю до переживань, що пов’язано з важливими віковими психологічними змінами. Цифровий простір, основними характеристиками якого є велика кількість інформації швидка зміна контенту посилює навантаження на емоційну складову [18]. Учні отримують і споживають значно більше інформації, ніж попередні покоління, що часто призводить до інформаційного перевантаження, зниження здатності до концентрації та підвищеної тривожності.

Особливо помітним це стає в умовах воєнного стану, коли великий обсяг негативних новин є підґрунтям для стресу та сумнів щодо майбутнього [24]. У таких умовах цифрові форми навчання можуть мати подвійний ефект. З одного боку, вони інколи сприяють підвищення рівня тривожності через надлишок інформації та збільшення часу взаємодії з екраном. З іншого – саме цифрові технології можуть забезпечувати відчуття стабільності, дозволяючи учням підтримувати зв’язок зі школою, друзями та вчителями, продовжувати навчатись і відчувати себе частиною освітнього процесу. Це навпаки допомагає знижувати рівень тривожності, формувати почуття безпеки та впевненості у майбутньому, що є важливою умовою для збереження навчальної мотивації.

У старшому підлітковому віці активно розвиваються абстрактне мислення, здатність до логічного аналізу, вміння критично підходити до нової інформації та рефлексія [33]. Однак цифрове середовище істотно змінює характер когнітивних процесів. Постійна взаємодія з коротким, фрагментованим контентом (сторіс, рілси, твіти) формує звичку переключатись між завданнями, знижує вміння виконувати монотонну роботу та зменшує здатність до тривалого зосередження.

Водночас цифрові інструменти можуть спонукати розвиток пізнавальних процесів. Різноманітні інтерактивні моделі, симуляції, візуалізація складних явищ допомагають учням глибше розуміти навчальний матеріал, сприяють розвитку логічного мислення, просторової уяви та

аналітичних навичок. Особливу роль відіграє миттєвий зворотний зв’язок, який створює відчуття успіху й підтримує мотивацію.

Період старшої школи – це час формування особистої ідентичності, активного пошуку власного місця у цьому світі, розвитку самостійності та відповідальності. Війна, зміна місця проживання, руйнування звичних соціальних зв’язків і нестабільність життя додатково ускладнюють цей процес. Учні часто відчувають емоційне виснаження, невпевненість у майбутньому, страх за себе й родину.

У таких умовах цифрові технології відіграють важливу роль як фактор підтримки. Вони забезпечують учням можливість зберігати спілкування з однолітками, підтримувати контакти з учителями, бути частиною навчального колективу навіть на відстані. Це особливо важливо для збереження внутрішнього ресурсу та формування стійкості до стресу.

Онлайн-комунікація виступає своєрідним захисним механізмом: учні менше відчувають ізольованість, мають змогу отримати за необхідності підтримку від друзів та близьких, а це прямим чином впливає на мотивацію до навчання. Школярі, які активно спілкуються з однолітками, зазвичай демонструють більш включені в освітній процес та легше адаптуються до складних умов.

Цифровізація освіти може стати важливим засобом підвищення внутрішньої та зовнішньої мотивації, якщо її використовувати виважено та раціонально. Найважливішими психологічними механізмами впливу цифрових технологій на мотивацію є:

1) підвищення інтересу інтерактивність та яскрава візуалізація роблять навчання більш захопливим, і учням стає цікавіше взаємодіяти з матеріалом, коли він поданий у сучасному форматі;

2) відчуття самостійності: учні самостійно можуть регулювати час та швидкість виконання завдань, і це природно підсилює їхню внутрішню мотивацію;

3) відчуття успіху: учні одразу можуть побачити свій результат, і це допомагає формувати стабільне почуття успіху та підтримує навчальну активність;

4) соціальна підтримка: різноманітна онлайн-комунікація, групові чати, спільні проєкти зменшують відчуття ізольованості від світу та сприяють збереженню позитивної самооцінки;

5) зменшення тривоги: індивідуальні формати роботи дозволяють учням працювати без страху помилитися «на очах у всіх», що особливо важливо в умовах підвищеного рівня стресу, який пов’язаний з воєнним станом.

Ці фактори роблять цифровий простір важливим інструментом не лише для передачі знань, а й для формування в учнів позитивної мотивації до навчальної діяльності.

Таким чином, психологічні особливості здобувачів профільної середньої освіти в умовах цифровізації визначаються складним поєднанням когнітивних, емоційно-вольових і соціальних чинників. Цифрові технології можуть як підсилювати навчальну мотивацію, так і знижувати її – залежно від того, наскільки грамотно та педагогічно обґрунтовано вони інтегровані у навчальний процес. В умовах воєнного стану цифрове середовище стає критично важливим простором підтримки, комунікації та розвитку, тому розуміння його впливу на психологічний стан і мотивацію учнів є необхідним для побудови сучасного ефективного освітнього середовища.

Висновки до першого розділу.

У першому розділі магістерської роботи здійснено теоретичний аналіз проблеми навчальної мотивації та особливостей її формування в умовах цифровізації освіти. На основі опрацьованих джерел встановлено, що мотивація до навчання є багатоаспектним психологічним феноменом, який включає пізнавальні, емоційно-вольові, соціальні та ціннісні компоненти. Визначено, що її структура та динаміка залежать від вікових особливостей учнів, специфіки організації освітнього середовища та застосовуваних педагогічних методик.

Розгляд сучасних підходів дозволив уточнити сутність понять «мотивація», «мотивація до навчання», «внутрішня та зовнішня мотивація», що створило основу для подальшого емпіричного дослідження. Особливу увагу приділено цифровим технологіям як інструменту підвищення пізнавальної активності та формування позитивного ставлення до навчальної діяльності. Розглянуто особливості їх використання в умовах воєнного стану, акцентовано увагу на тому, яку ролі вони відіграють забезпеченні безперервності навчального процесу та підтримці психологічного благополуччя учнів.

Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що цифрові технології здатні істотно змінювати навчальне середовище, активізувати пізнавальну діяльність учнів, формувати в них позитивне ставлення до навчання та забезпечувати його індивідуалізацію. Труднощі, пов’язані з воєнним станом, висувають додаткові вимоги до організації освітнього процесу, що зумовлює необхідність пошуку ефективних інструментів підтримки мотивації, серед яких цифрові технології відіграють ключову роль.

Отже, теоретичні положення, розглянуті у розділі, створюють наукове підґрунтя для подальшого емпіричного аналізу мотивації до навчання в здобувачів профільної середньої освіти та вивчення впливу цифрових технологій на її формування, збереження та підвищення її рівня.

РОЗДІЛ 2
ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОТИВАЦІЮ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

2.1 Підходи та методи використання цифрових технологій у процесі навчання учнів ліцеїв

Сучасна школа зараз знаходиться на етапі активної цифровізації освіти, і це закономірно змінює підходи до організації навчання. Канадський педагог та експерт у сфері освіти Майкл Фуллан підкреслює важливість цифрових технологій у навчальному процесі, розглядаючи їх як ключовий етап переходу від традиційного до цифрового навчання. На його думку, цифрові інструменти допомагають створювати інтерактивне освітнє середовище, яке залучає здобувачів освіти до активної участі у навчальному процесі.

М. Фуллан уважає, що цифрові технології можуть допомогти забезпечити персоналізоване навчання, даючи можливість кожному учневі зосередитися на власних потребах та інтересах. Він також наголошує, що успішне впровадження цифрових технологій потребує змін у підходах до викладання та організації освітнього процесу. Зокрема, важливими є те, щоб вчителі оволоділи необхідними знаннями та навичками для ефективного використання цифрових технологій у своїй роботі [17].

Різні дослідження, у яких вивчалося використання цифрових технологій в освіті, підтверджують той факт, що цифрові технології мають значний потенціал у підвищенні ефективності навчання. Однією з основних переваг цифрової освіти є створення комплексного онлайн-середовища, у якому знаходиться безліч даних, яке забезпечене різноманітними інформаційними та комунікаційними інструментами. Завдяки цим технологіям здобувачі освіти можуть занурюватися у віртуальну реальність,

взаємодіяти та навчатися в цифровому просторі. Усе це формує простір, де учні можуть досліджувати інформацію, взаємодіяти з навчальним матеріалом та виконувати практичні завдання у нових, інколи ігрових, форматах. Завдяки цьому процес навчання стає активною діяльністю.

Цифрові технології відіграють важливу роль у формуванні навчального середовища, сприяючи його розвитку та адаптації до мінливих умов сьогодення. Такі середовища відзначаються гнучкістю, мобільністю та адаптивністю, забезпечуючи навчальний процес без географічних, часових та територіальних обмежень. У такому контексті використання широких можливостей сучасних цифрових технологій є перспективним напрямом у розвитку освіти.

У контексті цифрової трансформації освіти важливо зазначити, що особливу увагу слід приділити підвищенню рівня цифрової компетентності всіх учасників навчального процесу. Це передбачає вдосконалення навичок технологічної безпеки, інформаційної грамотності, критичного мислення та комунікації, а також уміння створювати цифровий контент і працювати в онлайн-середовищі [11].

Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.12.2021 р. № 1340 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників розвитку цифрової компетентності» [1] акцентує увагу на тому, що існує необхідність вдосконалення цифрової грамотності педагогів та їх підготовки до роботи в умовах сучасної освіти. Документ також визначає ключові напрями державної політики в освітній сфері, включаючи цифровізацію та орієнтацію на європейські стандарти розвитку.

Цифрові технології є ефективним інструментом навчання, що підвищує активність учнів. Серед основних цифрових освітніх ресурсів, які застосовуються у сфері освіти, можна виділити наступні: доповнена, віртуальна та змішана реальність, хмарні технології, мультимедійні презентації, спеціалізовані веб-сайти та портали, мобільні та інтернет-технології, дидактичні ігри, онлайн курси, електронні бібліотеки та бази

даних, інтерактивні карти, інфографіки, динамічні та статичні моделі явищ і процесів [46].

У рекомендаціях Національного інституту стандартів і технологій (NIST) зазначається, що хмарні технології – це «модель забезпечення повсюдного і зручного доступу на вимогу через мережу до спільної бази даних обчислювальних ресурсів, що підлягають налаштуванню і які можуть бути оперативно надані з мінімальними управлінськими затратами і зверненнями до провайдера» [45, 2]. Хмарні технології активно використовуються вчителями й можуть бути поділені на такі категорії:

- web-додатки;
- сервіси для освітнього процесу (Google);
- хмарні сховища (наприклад Google Drive, OneDrive, Mega та ін.),
- електронні журнали та щоденники;
- сервіси для створення презентацій (Prezi, Zoho Show, SlideShare та ін.) [46].

Вони забезпечують зручне та надійне зберігання інформації, даючи можливість учням та вчителям отримувати доступ до матеріалів з будь-якого пристрою (смартфону, планшету, ноутбука, комп'ютера). Сьогодні найбільш популярними платформами для навчання є Google Workspace for Education та Microsoft Office 365. Завдяки хмарним сервісам викладачі можуть створювати персоналізовані навчальні середовища та обирати методи подачі матеріалу.

Віртуальна реальність відкриває нові можливості для ефективної комунікації між вчителями та учнями. Важливим є те, щоб вони мали змогу спілкуватися між собою різними способами. Для організації такої взаємодії використовуються різні канали зв'язку, зокрема електронна пошта, відеоконференції тощо. За допомгою таких онлайн-інструментів як Zoom та Google Meet, рідше Skype, вчителі та учні можуть спілкуватися в режимі онлайн. Деякі платформи, окрім відеоконференцій, мають ще й функції спільного використання екрану.

Протягом останніх п’яти років сучасна освіта активно впроваджує дистанційне навчання, що базується на спеціалізованих платформах. Платформа дистанційного навчання – це «програмне забезпечення для підтримки дистанційного навчання, метою якого є створення та управління педагогічним змістом, індивідуалізоване навчання та телетьюторат. …Тобто платформа дистанційного навчання – це центральний елемент, навколо якого збираються учасники дистанційної освіти» [31, 27]. Такі платформи надають можливість організовувати навчальні матеріали, контролювати рівень знань та підтримувати комунікацію між учнями та вчителями. Важливою характеристикою цих дистанційних платформ є їхня стабільність та широкий функціонал.

Сьогодні у школах найпопулярнішою платформою для організації дистанційного навчання є Google Classroom, рідше використовується пратформа Moodle. На них є можливість створювати курси та організувати таким чином як очне, так і дистанційне навчання. Вони дають змогу використовувати інтерактивні методи подачі матеріалу, створювати індивідуальні навчальні траєкторії та самостійно працювати поданими з навчальними матеріалами.

Застосування цифрових технологій у навчальному процесі допомагає учням покращити сприйняття, розуміння та засвоєння інформації. Використання мультимедіа та інтерактивних засобів дає можливість впроваджувати новітні підходи до викладання, наприклад, кейс-методу, наукових досліджень та рольових ігор.

Цифрові технології надають вчителям можливості для створення персоналізованого освітнього середовища, яке б враховувало здібності кожного учня та різноманітність навчальних матеріалів, що, у свою чергу, сприяє підвищенню в учнів мотивації до навчання та ефективності освітнього процесу. Впровадження цифрових технологій забезпечує доступ до електронного освітнього контенту, допомагає ефективно організовувати навчання та контролювати його перебіг, а також розширює можливості здобувачів освіти.

Сучасна освіта активно використовує електронні та мультимедійні підручники і посібники, інтерактивні комплекси та цифрові лабораторії. Величезна кількість інформації, яка доступна будь-кому в мережі Інтернеті, робить навчання загальнодоступним. Завдяки мобільним пристроям (смартфонам, планшетам, електронним книгам тощо) учні мають можливість працювати з навчальними матеріалами у зручному для них місці та у зручний для них час.

Зворотний зв’язок між вчителями та учнями здійснюється завдяки різним мобільним додаткам та іншим платформам та сервісам, що сприяє, в свою чергу, швидшому оцінюванню знань учнів та відстеженню їхнього прогресу.

В умовах воєнного стану цифрові технології виконують ще одну важливу функцію – вони стають засобом психологічної підтримки. Активно використовуються або набирають популярності:

- онлайн-консультації зі шкільним психологом, адже не всі учні можуть або готові звернутися особисто;
- короткі практики релаксації під час онлайн-уроків, щоб знизити в учнів рівень стресу;
- ігрові платформи (Kahoot, Quizlet, WordWall та ін.), які підсилюють мотивацію та викликають в учнів позитивні емоції;
- групові онлайн-проєкти, які допомагають не втрачати контакт із однокласниками та підтримують відчуття єдності та залученості.

Таке поєднання технологій і психологічної підтримки сприяє тому, що навчання стає не лише доступним, – воно стає простором, де кожен може отримати необхідну його підтримку. Це особливо важливо в умовах повномасштабної війни, коли кожен учень як ніколи раніше потребує стабільності, впевненості у майбутньому та підтримки..

Таким чином, цифровізація освітньої галузі робить для учнів навчальний процес більш гнучким, мобільним, диференційованим та персоналізованим. Вона змінює підходи та методи викладання, зміст та

засоби навчання, освітні методики та технології, а також впливає на всіх учасників освітнього процесу, підвищуючи таким чином його ефективність та результативність.

2.2 Психолого-педагогічні умови формування мотивації за допомогою цифрових інструментів

У сучасних умовах розвитку освіти цифрові технології стають не просто технічним засобом, а важливим психолого-педагогічним ресурсом, який здатний істотно впливати на внутрішню та зовнішню мотивацію старшокласників. Ефективність їхнього використання залежить не стільки від набору платформ чи інструментів, скільки від правильних умов, які створюються у процесі навчання [37]. Урахування вікових, когнітивних та емоційних особливостей учнів профільної школи дає змогу сформувати цифрове освітнє середовище, що підтримує їхню пізнавальну активність, самостійність, інтерес та відчуття успіху [39].

Однією з ключових умов є створення мотиваційно насиченого освітнього середовища, у якому цифрові інструменти працюють не окремо, а поєднуються зі змістом, методами й способами організації навчання. Платформи для дистанційного навчання, інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали, відео та ін. забезпечують доступність та наочність навчального матеріалу, сприяючи активізації пізнавальної діяльності учнів. Таке середовище має бути гнучким, адаптивним і персоналізованим, що відповідає сучасним тенденціям цифровізації освіти та вимогам державних нормативних документів [2; 5].

Важливим психолого-педагогічним чинником є підтримка пізнавальної активності старшокласників. Дослідження показують, що учні цього віку характеризуються підвищеною потребою в досягненні різних перемог, самостійності та можливості проявляти власну активність у навчанні [20]. Використання цифрових інструментів дає змогу задовольнити ці потреби:

вони відкривають можливість для роботи у власному темпі, пошуку додаткової інформації, моделювання, виконання творчих завдань і самооцінюванні результатів. Цифрові платформи забезпечують різноманітність способів подання інформації та підтримують різні методи та підходи у навчанні, що робить процес засвоєння матеріалу більш природним і гнучким.

Однією з умов формування стійкої мотивації є підтримка позитивних емоцій, які виникають під час роботи з цифровими технологіями. Мультимедійні інструменти, інтерактивні завдання, гейміфікація, використання онлайн-ігор (Kahoot, LearningApps, Quizlet, Wordwall та ін.) підсилюють інтерес учнів, роблять навчання захопливим і створюють ситуації, в яких учні можуть досягти успіху. Цей ефект важливий у старшому шкільному віці, коли навчальна мотивація учнів часто знижується через емоційне вигорання, стрес чи сильне перенавантаження. Цифрові підходи дозволяють урізноманітнити подачу матеріалу і зменшити кількість одноманітних уроків.

Підтримка самостійності є однією з базових умов у сучасних мотиваційних теоріях. Цифрові інструменти створюють можливості для персоналізації навчання, вибору форм виконання завдань, варіативності шляхів досягнення навчальних цілей. Це сприяє розвитку внутрішньої мотивації, оскільки старшокласники відчувають більший контроль над власним навчанням і бачать свій власний прогрес.

Не менш важливим є забезпечення якісного зворотного зв’язку, який у цифровому середовищі може бути миттєвим та різноформатним. Платформи Google Classroom, Moodle та подібні сервіси дозволяють учням миттєво отримувати коментарі, поради та оцінки, що підвищує прозорість навчального процесу, сприяє формуванню відповідальності та позитивного ставлення до власних результатів. Зворотний зв’язок також знижує тривожність, оскільки учні мають можливість виправляти свої помилки.

Окремо слід підкреслити значущість соціальної підтримки та взаємодії в цифровому середовищі. Використання платформ для онлайн-комунікації (Zoom, Google Meet та ін.), групових проєктів, онлайн-чатів та інших платформ з можливістю спільного доступу до інструментів розвиває вміння співпрацювати, брати відповідальність і навчатися чогось нового у інших. Цей компонент навчання є критично важливим для старшокласників, адже саме у цьому віці формується їхня самооцінка, ставлення до себе, ідентичність, прагнення самоствердитися і потреба в належності до суспільства [7; 9]. Цифрові формати дозволяють зберігати цю взаємодію навіть під час дистанційного або змішаного навчання.

Суттєвим психолого-педагогічним чинником є створення умов для зниження стресу та тривожності, особливо в умовах воєнного стану. Учням може бути важко зосереджуватися на навчанні через підвищений рівень тривоги, нестабільність життя, повітряні тривоги та інші обставини. До ефективних цифрових підходів у цьому контексті належать:

- відеоуроки або короткі онлайн-вправи з елементами релаксації;
- онлайн-консультації із психологом;
- доступ до цифрових ресурсів психологічної просвіти;
- використання індивідуальних форматів роботи, які зменшують страх помилки.

Поєднання цифрових технологій із психологічною підтримкою створює умови, у яких учні почуваються більш захищено, мають можливість отримати необхідну допомогу й не втрачати навчальну мотивацію.

Ще одним аспектом є забезпечення рівного доступу до цифрових можливостей. Різний рівень технічного забезпечення родин, нестабільний інтернет-зв’язок, відсутність особистих пристроїв можуть істотно знижувати навчальну мотивацію учнів [19; 42]. Тому школи мають створювати умови для подолання такої нерівності – організовувати доступ до комп’ютерних класів, надавати учням тимчасові пристрої, забезпечувати тривалі терміни виконання завдань з урахуванням таких труднощів.

Таким чином, психолого-педагогічні умови формування мотивації учнів у цифровому середовищі включають: забезпечення позитивного емоційного досвіду, підтримку самостійності, організацію якісного зворотного зв’язку, забезпечення підтримки, зниження тривожності та створення доступного, гнучкого, інтерактивного навчального простору. Саме поєднання цих умов дозволяє цифровим технологіям виконувати не лише інформаційну, а й розвивальну та мотиваційну функції у навчанні здобувачів профільної середньої освіти.

2.3 Виклики та ризики використання цифрових технологій в умовах воєнного стану

Активне використання цифрових технологій у навчанні учнів створює значні можливості для підтримки їх мотивації, однак в умовах воєнного стану цифровізація освіти супроводжується низкою специфічних викликів і ризиків. Вони впливають як на організацію освітнього процесу, так і на психологічний стан учнів, а отже – і на їхнє ставлення до навчання. Розуміння цих труднощів дає можливість вибудовувати більш ефективні педагогічні стратегії та забезпечувати учням максимально стабільне освітнє середовище.

Першим і найбільш очевидним викликом є різне забезпечення та доступ до технічних засобів. Через вимушені переїзди, постійні відключення електроенергії і, як наслідок, відсутність інтернет-з’єднання учні не завжди мають можливість повноцінно долучатися до онлайн-уроків або виконувати завдання. Унаслідок цього не всі учні мають стабільний доступ до цифрових ресурсів, які забезпечують онлайн-навчання, що може знижувати їх мотивацію та створювати відчуття несправедливості серед учнів, які вимушено втрачають частину навчального матеріалу.

Другим важливим аспектом є психоемоційна нестабільність старшокласників, спричинена військовою агресією в бік України. Постійний

стан тривоги, страх за власну безпеку та безпеку близьких, розлука з родиною чи втрата когось із близький можуть знизити до нуля будь-яке бажання учнів навчання. Навіть за наявності доступу до цифрових ресурсів вони можуть не мати внутрішнього ресурсу для активної участі у навчанні. У таких умовах цифрові технології можуть або підтримати учня (завдяки гнучкості, можливості працювати у власному ритмі), або тільки погіршити ситуацію, якщо вимоги та навантаження не адаптовані до його стану.

Суттєвим викликом також є перевантаження інформацією. Цифрове середовище передбачає постійний потік повідомлень та завдань, їх оновлення. Старшокласники, які і без того проводять багато часу у цифровому просторі, можуть відчувати перевтому, втрату інтересу та зниження здатності зосереджуватися. Це особливо критично в умовах війни, коли психіка людини є особливо чутливою, і найменший надлишок інформації сприймається як додатковий стрес.

Одним із ризиків є також зростання залежності від гаджетів. Коли навчання відбувається переважно онлайн, межа між освітнім і неосвітнім використанням цифрових технологій стирається. Це може призводити до формування нездорових звичок: прокрастинації, постійних відволікань на соцмережі, зниження здатності працювати зосереджено. У старшому шкільному віці, коли вміння керувати власною увагою лише формується, такі ризики є особливо небезпечними.

В умовах війни особливо важливим стає питання цифрової безпеки учнів. Старшокласники активно використовують інтернет для навчання, комунікації та дозвілля, що робить їх вразливими до кіберзагроз: фішингових атак, небезпечного контенту, маніпулятивних інформаційних новин тощо. Для учнів ці ризики можуть стати джерелом додаткового стресу та тривоги.

Також окремим викликом є відсутність живої взаємодії. Незважаючи на те, що цифрові інструменти дозволяють підтримувати зв’язок одне між одним, вони не завжди замінюють живе спілкування, яке є важливим для психологічного розвитку учнів. У дистанційному або змішаному форматі

учні можуть відчувати самотність і навіть ізоляцію від світу – фактори, які безпосередньо впливають на мотивацію до навчання. Це особливо актуально для тих, хто змінив місце проживання або втратив звичне коло друзів через війну.

Не можна оминути увагою і професійну некомпетентність педагогів, яка інколи стає причиною неефективного використання цифрових інструментів. Недостатній рівень цифрової грамотності, відсутність досвіду роботи з інтерактивними платформами або ж емоційне вигорання вчителів можуть знижувати якість уроків та впливати на ставлення учнів до навчання.

Таким чином, використання цифрових технологій в умовах воєнного стану супроводжується низкою труднощів та викликів, що охоплюють різні аспекти нашого життя. Успішність їх використання значною мірою залежить від здатності адміністрації школи та педагогів адаптувати навчальний процес до реальних умов, враховувати емоційний стан учнів, забезпечувати однаковий доступ до цифрових ресурсів та створювати освітнє середовище, в якому кожен учень відчуватиме підтримку. Якщо ці ризики враховано, цифрові технології можуть стати сильним чинником для мотивації і важливим інструментом організації навчання навіть у найскладніших обставинах.

Висновки до другого розділу.

У другому розділі було розглянуто прикладні аспекти використання цифрових технологій у навчанні здобувачів профільної середньої освіти та проаналізовано психолого-педагогічні умови, які забезпечують формування мотивації учнів у цифровому освітньому середовищі. Визначено, що цифрові інструменти займають важливе місце в сучасному навчальному процесі, оскільки дозволяють урізноманітнити подачу матеріалу, забезпечити гнучкість, наочність і доступність навчання. Цифрові ресурси створюють можливості для персоналізованого навчання, підтримують інтерес, пізнавальну активність, формують в учнів самостійність та забезпечують якісний зворотний зв’язок.

У розділі описано психологічні умови, за яких цифрові технології справді сприяють формуванню та підтриманню мотивації до навчання. До таких умов належать: врахування вікових та індивідуальних потреб учнів; створення позитивних емоцій під час навчальної діяльності; чіткий і своєчасний зворотний зв’язок; а також підтримка самостійності й активності здобувачів освіти. Наголошено, що особливо важливим у сучасних умовах є поєднання цифрових інструментів із психологічною підтримкою учнів, що знижує в них рівень тривожності та формує відчуття безпеки.

Окремо проаналізовано виклики та ризики, які супроводжують використання цифрових технологій в умовах воєнного стану. Серед них виокремлено: нерівномірний доступ до технічних засобів та нестабільне інтернет-з’єднання, інформаційне перевантаження, труднощі з концентрацією уваги, небезпеки інтернет-середовища, відсутність живого спілкування та недостатній рівень цифрової компетентності окремих педагогів. Підкреслено, що все ж існують фактори, які можуть підтримувати мотивацію, але і вищезгадані також мають місце в навчальному процесі, якщо його не адаптовано до реальних умов, у яких перебувають учні.

Узагальнюючи результати розділу, можна зробити висновок, що цифрові технології є важливим засобом формування мотивації до навчання у здобувачів профільної середньої освіти, проте їх ефективність залежить від великої кількості умов, зокрема оголошення воєнного стану в Україні. Саме раціональне використання можливостей цифрових інструментів та поєднання них із психологічною підтримкою учнів дозволяє створити освітнє середовище, у якому цифрові технології не лише забезпечують доступ до знань, а й розвивають в учнів цікавість, впевненість та позитивного ставлення до навчання.

РОЗДІЛ 3.
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1 Організація і методика емпіричного дослідження

У межах даного дослідження під методикою емпіричного вивчення слід розуміти цілісний і системно організований комплекс методологічних, діагностичних та процедурних заходів. Основна мета методики полягає у вивченні особливостей навчальної мотивації здобувачів профільної середньої освіти у сучасному цифровому освітньому середовищі.

Дослідження охоплює всі етапи: підготовку, збір емпіричних даних, їх аналіз і подальшу інтерпретацію результатів. Під час планування й реалізації всіх етапів враховувалися соціальні та психологічні чинники, зокрема впровадження воєнного стану, зміна режиму навчання, перехід у дистанційний або змішаний формат, а також загальний емоційний та психологічний тиск, який переживають учні старшої школи.

Основними діагностичними інструментами стали валідні психодіагностичні анкети, розроблені для вивчення мотивів навчальної діяльності та того, як цифрові технології впливають на загальний рівень мотивації. Використання опитувальників дозволило проаналізувати як зовнішні, так і внутрішні мотиви навчання, активність учнів під час уроків з використанням цифрових технологій та їхню здатність до самоосвіти. Психодіагностичні методики допомагають зафіксувати не лише усвідомлені мотиви навчання, а й приховані емоційні реакції учнів на використання цифрових технологій. Спостереження дозволяє простежити реальні поведінкові прояви їхньої навчальної активності.

Узагальнюючи матеріали наукових досліджень Л. Березовської [4], С. Забаровської та О. Кресан [21], О. Коваль [22], А. Шамне [40] варто

відзначити, що ключовими складовими методики емпіричного дослідження є три важливих етапи.

Першим етапом виступає організаційний. На цьому етапі здійснюється відбір методик, здатних комплексно оцінити різні аспекти навчальної мотивації учнів, зокрема їхні пізнавальні інтереси, ставлення до навчання та вплив цифрових технологій на внутрішні й зовнішні мотиви.

Другий етап – діагностичний – включає безпосереднє проведення дослідження та інтерпретацію отриманих даних. Він охоплює аналіз індивідуальних і групових результатів, що дозволяє визначити загальні тенденції у мотиваційній сфері учнів, виявити особливості їхнього ставлення до цифрових інструментів, а також окреслити можливі труднощі, пов’язані з навчанням.

Третій етап – узагальнювальний. Він передбачає систематизацію результатів та формулювання висновків щодо рівня навчальної мотивації учнів.

Метою емпіричного дослідження у межах цієї роботи було визначення особливостей навчальної мотивації здобувачів профільної середньої освіти, а також виявлення того, який вплив мають на неї цифрові технології.

Основні завдання емпіричного дослідження:

1) підбір відповідних валідних психодіагностичних методик;

2) діагностика здобувачів профільної середньої освіти;

3) визначення структури їхніх мотивів навчання, а також особливостей впливу цифрових інструментів на мотиваційну сферу;

4) обробка й інтерпретація отриманих результатів;

5) формування рекомендацій щодо підсилення навчальної мотивації учнів за допомогою цифрових засобів навчання.

У межах підготовки до дослідження було відібрано методи й методики, що дозволяють отримати якісні та кількісні дані. До методів відноситься спостереження, яке дало змогу глибше зрозуміти індивідуальні особливості учнів. Спостереження допомагає зафіксувати поведінкові прояви навчальної

активності, рівень зацікавленості під час використання різних цифрових інструментів та реакції на різні формати подачі матеріалу.

Це у поєднанні з анкетуванням створює широкі можливості для комплексного аналізу мотиваційної сфери учнів та визначення того, яким чином цифрові технології впливають на їхнє бажання вчитися та рівень пізнавальної активності на уроках.

Перейдемо до змісту обраних психодіагностичних методик, використаних для вивчення навчальної мотивації учнів.

Першою застосовано «Анкету вивчення мотивів навчальної діяльності» розроблену в Харківському науково-методичному педагогічному центрі управління освіти психологом Б. К. Пашнєвим [35]. Анкета дозволяє виявити ставлення учня до восьми основних мотивів навчальної діяльності методом парного відбору. Анкета складається з 28 пунктів, у кожному з яких міститься пара тверджень, що відображають два з восьми мотивів навчальної діяльності. Анкету складено таким чином, що дозволяє зіставити між собою вісім основних мотивів навчальної діяльності та виявити ті з них, яким найбільше та найменше віддається перевага.

Мотиви в анкеті позначено літерами алфавіту:

- А – мотив зовнішнього примусу, уникнення покарання;
- Б – соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності;
- В – пізнавальний мотив;
- Г – мотив престижу;
- Д – мотив матеріального добробуту;
- Е – мотив отримання інформації;
- Ж – мотив досягнення успіху;
- З – мотив орієнтації на соціально залежну поведінку.

Учень кожного разу має обрати те твердження, яке відповідає йому найбільше. Відповідь оцінюється в 1 бал. Підсумовують кількість балів за кожним мотивом навчальної діяльності, що і дозволяє виявити мотиви, яким віддають перевагу.

Другою методикою стала «Діагностика структури навчальної мотивації школяра» [26]. У результаті анкетування учнів визначають значущі для учня, на його думку, мотиви навчання.

Опитувальник охоплює сім груп мотивів: пізнавальні, комунікативні, емоційні, мотиви саморозвитку, позиції школяра, досягнення та зовнішні мотиви. Учням пропонується оцінити значущість кожної причини навчання за чотирибальною шкалою: від 0 («майже не має значення») до 4 («дуже значуща»). Методика дозволяє виявити особливості мотиваційної сфери учнів, які можуть залишатися непомітними під час спостереження. Наприклад, високі значення за шкалою пізнавальних мотивів указують на стійку внутрішню мотивацію, тоді як переважання зовнішніх мотивів може свідчити про те, що навчання залежить від постійного контролю або оцінювання. Велика увага приділяється ролі емоційної атмосфери уроку та важливості спілкування. Саме ці аспекти суттєво змінюються при використанні цифрових технологій, тому методика є особливо інформативною в умовах дослідження.

Третьою психодіагностичною методикою була авторська анкета для виявлення мотивації до навчання при використанні цифрових технологій, розроблена з урахуванням актуальних умов воєнного стану та специфіки змішаного/дистанційного навчання (анкету разом з інтерпретацією результатів наведено в Додатку 1).

Анкета містить шість блоків, що охоплюють різні аспекти мотивації: загальну навчальну мотивацію, емоційно-вольову сферу, мотивацію досягнення, соціальну взаємодію, самоосвіту та мотивацію в умовах стресових ситуацій. Така структура дозволяє одночасно оцінити інтерес учнів до цифрових технологій, їхній емоційний стан під час роботи з цифровими ресурсами, рівень активності, уміння працювати самостійно, а також адаптацію до навчання в умовах воєнного стану. Учні оцінюють кожне твердження за п’ятибальною шкалою, де 1 – вони зовсім не погоджуються з твердженням, а 5 – повністю з ним погоджуються, що дає змогу визначити міру впливу цифрових інструментів на їхню мотивацію.

Кожна з використаних методик має свої плюси й мінуси, проте їх поєднання дало змогу отримати більш цілісне уявлення про те, як цифрові технології впливають на навчальну мотивацію здобувачів профільної середньої освіти. Разом ці методики дозволили побачити різні сторони мотивації: від загального інтересу до предметів і емоційного ставлення до навчання до того, як учні реагують на використання цифрових технологій під час уроків.

Загалом емпіричне дослідження проводилося вересні-жовтні 2025 року. Для діагностування було використано 3 психодіагностичні методики, спостереження та опитування учнів.

3.2 Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

Під час проведення діагностики із здобувачами профільної середньої освіти було дотримано основних етичних принципів: анонімності, добровільності та конфіденційності. Анкетування відбувалося шляхом заповнення Google-форми. Перед початком всі учасники прочитали інформацію про мету дослідження, процедуру його проведення та особливості використання зібраних даних у межах магістерської роботи. Починаючи відповідати на запитання анкет, всі респонденти автоматично надали свою добровільну згоду на участь у дослідженні, про що їх було попереджено. Зібрані результати шифрувалися з метою захисту персональної інформації, а доступ до індивідуальних відповідей мала виключно дослідниця.

Проаналізуємо результати «Анкети вивчення мотивів навчальної діяльності». Результати діагностування за цією методикою узагальнено в табл. Б.1 додатку Б.

Під час аналізу головним мотивом навчальної діяльності став:

- мотив зовнішнього примусу, уникнення покарання – у 2,9% (1 учень);

- соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності – у 17,1% (6 учнів);
- пізнавальний мотив – у 8,6% (3 учнів);
- мотив престижу – у 5,7 % (2 учнів);
- мотив матеріального добробуту – у 34,3% (12 учнів);
- мотив отримання інформації – у 5,7% (2 учнів);
- мотив досягнення успіху – у 2,9% (1 учень);
- мотив орієнтації на соціально залежну поведінку – у 5,7% (2 учнів).

Також певна кількість дітей, а саме 6 учнів (17,1%), не віддали чітку перевагу якомусь із восьми мотивів: у одного учня (2,9%) головними мотивами начальної діяльності став соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності та мотив престижу, у другого (2,9%) – мотив зовнішнього примусу, уникнення покарання та мотив отримання інформації, у третього (2,9%) – пізнавальний мотив та мотив престижу, у двох учнів (5,7%) – мотиви престижу та отримання інформації, у четвертого (2,9%) першість розділили одразу три мотиви: соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності, пізнавальний мотив та мотив матеріального добробуту. Поєднання двох або трьох мотивів може вказувати на нестійкість мотивації або перехідний характер формування навчальної мотивації у цьому віковому періоді. Подібні коливання є типовими для підлітків, які перебувають у процесі активного самовизначення та перебувають у пошуку життєвих орієнтирів.

Результати діагностування також можна побачити на рис.3.1.

Рисунок 3.1 – Головні мотиви навчальної діяльності

Отож, як видно з рисунка вище, мотив, який значно домінує над іншими, є мотив матеріального добробуту, що може свідчити про те, що учні у своєму навчанні орієнтуються на майбутнє, прагнуть отримати стабільну професію та бути впевненими у власних перспективах. Тобто навчальна діяльність для значної частини респондентів пов’язується з досягненням важливих життєвих цілей.

Дещо менш значущим виявився соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності, який демонструє сформованість в учнів відчуття відповідальності, а також значний вплив оточення (родини, педагогів) на ставлення до навчання.

Інші мотиви є менш значущими. Це свідчить про те, що внутрішня мотивація у вигляді інтересу до знань або бажання розвиватися наразі виражені слабше, ніж мотиви, які пов’язані з прагматичними або соціально зумовленими причинами навчання.

Перейдемо до розгляду «Діагностики структури навчальної мотивації школяра». Аналізуючи узагальнені результати виразності різних видів мотивів навчальної діяльності (дивитися таблицю В.1 у додатку В), можна

визначити, які саме мотиви переважають у здобувачів освіти досліджуваної групи й які з них виявляються менш сформованими (рисунок 3.2).

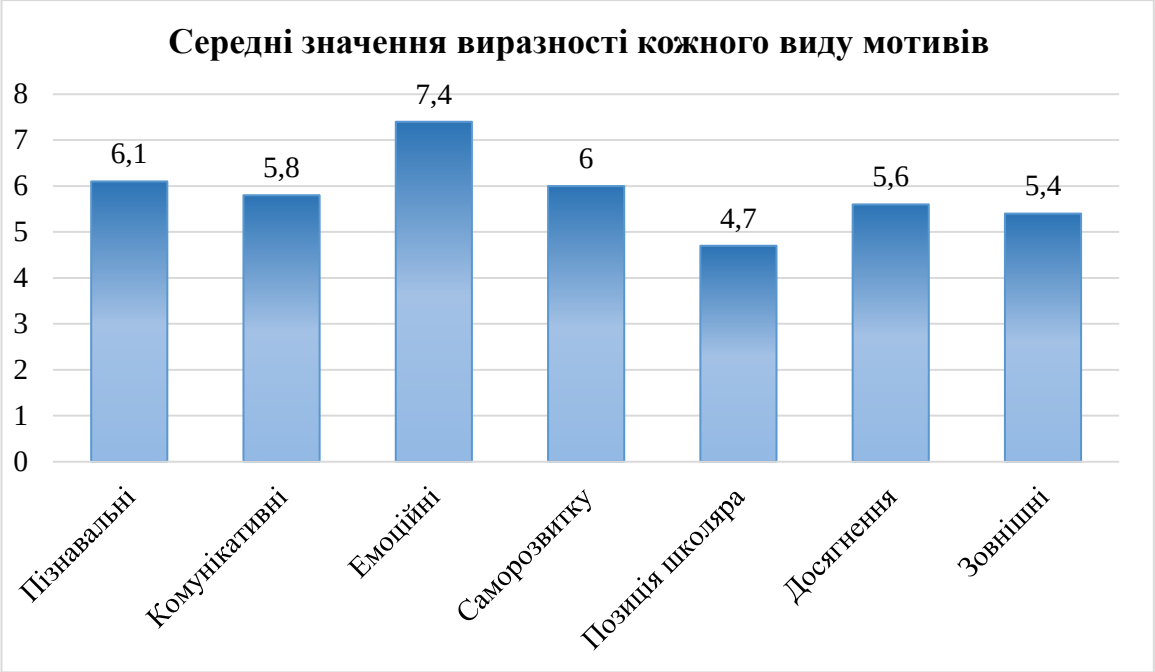

Рисунок 3.2 – Узагальнені результати

За середніми значеннями найбільш виразними стали емоційні мотиви (7,4 бала). Це свідчить про те, що для значної частини учнів важливою умовою навчання є позитивна атмосфера, підтримка, схвалення, доброзичливе ставлення вчителя та почуття безпеки. Такий тип мотивації означає, що ефективність засвоєння матеріалу суттєво залежить від емоційного комфорту – учні краще виконують роботу коли відчувають підтримку та впевненість у власних силах.

На другому місці за виразністю виявилися пізнавальні мотиви (6,1 бала). Це свідчить про інтерес до нового матеріалу, прагнення учнів розширювати власний світогляд, виконувати складні завдання. Це позитивна тенденція, адже такі мотиви формують внутрішню, стійку навчальну мотивацію, яка не залежить від зовнішніх чинників.

Третє місце займають мотиви саморозвитку (6 балів). Учні демонструють прагнення вдосконалювати свої здібності, підвищувати рівень знань та вмінь. Для них важливо бачити зв’язок між навчальним матеріалом та тим, як він може їм згодитися у майбутньому.

Комунікативні мотиви у досліджуваній групі мають середнє значення 5,8 бала, що свідчить про певну потребу у спілкуванні під час навчання. Учні не демонструють сильно бажання виконувати роботу в групах, але водночас навчання з соціальної точки зору є для них важливим. Такий рівень мотивів вказує на те, що здобувачі освіти можуть краще працювати, коли мають можливість обговорити навчальний матеріал, почути думки однолітків або виконувати спільні завдання. Хоч комунікативні мотиви не є провідними, їхнє значення дає підстави вважати, що використання групових форм роботи та інтерактивних методів може підсилювати загальний рівень навчальної мотивації, оскільки учні все ж реагують на спільну взаємодію, обмін ідеями та взаємну підтримки.

Далі за рівнем виразності йдуть мотиви досягнення (5,6 бала) та зовнішні мотиви (5,4 бала). Учні певною мірою зважають на оцінки, порівняння з іншими, схвалення дорослих. Це означає, що мотивація частково залежить від зовнішніх чинників, але це не є основним.

Найменш вираженими стали мотиви позиції школяра (4,7 бала). Це свідчить про те, що значна частина учнів не зовсім усвідомлює, що навчання є їхнім власним обов’язком, а радше орієнтується на інші фактори (емоції, інтерес, підтримку, саморозвиток). Можна припустити, що відповідальність за навчання ще формується або залежить від контролю дорослих та інших чинників.

Перейдемо до результатів авторської діагностувальної анкети (наведено в додатку Г). Результати діагностування 35 респондентів показують, що 12 з них мають високий рівень навчальної мотивації, а 23 – середній рівень мотивації. Розподіл рівнів мотивації до навчання узагальнено в таблиці 3.1. що характерно, жоден з опитуваних учнів не виявив низького рівня мотивації до навчання.

Таблиця 3.1 – Рівні мотивацій здобувачів профільної середньої освіти

Рівень мотивації	**Кількість**	**У %**
Високий	12	34,3
Середній	23	65,7
Низький	0	0

Дані за шістьма блоками дають можливість визначити сильні та слабкі сторони мотивації до навчання учнів старших класів.

Блок 1 «Загальна навчальна мотивація» (середнє значення – 21,1 бала, високий рівень). Більшість учнів демонструють значний інтерес до навчання, коли на уроках використовуються цифрові ресурси. Це свідчить про те, що цифрові технології справді мотивують учнів навчатися, роблять матеріал більш зрозумілим і цікавим. Учні активно включаються в роботу, охоче виконують завдання та демонструють високий рівень пізнавальної активності.

Блок 2 «Емоційно-вольова мотивація» (16,0 бала – високий рівень). Учні зазвичай відчувають позитивні емоції при роботі з цифровими матеріалами: зростає концентрація уваги, зменшується рівень втоми, учні краще виконують звичайні завдання. Це означає, що інтерактивні формати роблять навчання комфортнішим для учнів.

Блок 3 «Мотивація досягнення» (14,8 бала – середній рівень). Учні демонструють невисоке прагнення досягати високих результатів за допомогою цифрових платформ. Вони користуються онлайн-тестами та інструментами самоконтролю, але не збільшує їхню пізнавальну активність. Мотивація досягнення може зростати, коли завдання мають елемент змагання.

Блок 4 «Соціальна мотивація та взаємодія» (9,6 бала – середній рівень). Рівень зацікавленості в груповій діяльності посередній. Учні взаємодіють у цифрових середовищах, але не завжди відчувають приналежність до групи.

Спільні проєкти та командні завдання сприяють активності, проте частина учнів все ще віддає перевагу індивідуальним формам роботи.

Блок 5 «Самоосвіта» (10,2 бала – середній рівень). Цифрові інструменти частково сприяють розвитку самостійності. Учні виконують додаткові завдання, але не систематично. Це означає, що потреба в зовнішній мотивації та контролі у значної частини групи залишається. Лише окремі учні активно навчаються самостійно, планують власну діяльність та цілеспрямовано користуються для цього цифровими платформами.

Блок 6 «Мотивація у стресових ситуаціях» (8,8 бала – високий рівень). Учні демонструють достатньо високий рівень мотивації навіть в умовах воєнного стану. Цифрові технології допомагають компенсувати переривання навчання у зв’язку з різними причинами (переїзд, відсутність електроенергії, інтернет-зв’язку тощо), підтримують інтерес до навчання та забезпечують стабільний доступ до ресурсів навіть при дистанційному або змішаному форматах навчання.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що цифрові технології відіграють важливу роль у формуванні та підтриманні навчальної мотивації здобувачів профільної середньої освіти, особливо в умовах воєнного стану. Найбільш сформованими є такі компоненти мотивації: загальна навчальна мотивація, емоційно-вольова мотивація та мотивація в стресових умовах. Ці дані свідчать, що цифрові ресурси не просто урізноманітнюють уроки, а й підсилюють інтерес, зменшують рівень тривоги та роблять навчання більш комфортним.

Отримані результати дослідження дозволяють сформулювати рекомендації щодо подальшої організації навчального процесу з урахуванням мотиваційних особливостей здобувачів профільної середньої освіти. Загалом дані показують, що цифрові технології відіграють значну роль у підтриманні навчальної активності, однак важливо враховувати, які саме мотиви варто підсилити.

Найбільш вираженим виявився мотив матеріального добробуту, тому доцільно було б показувати учням зв’язок між знаннями й майбутніми можливостями. Корисними будуть завдання, що демонструють практичну цінність навчання та допомагають учням уявити реальні професійні ситуації. Це дає можливість закріпити відчуття того, що навчання має прямий вплив на майбутні перспективи.

Пізнавальні мотиви проявлені на середньому рівні, однак це є позитивним сигналом: учням дійсно хочеться дізнаватися нове, особливо коли матеріал поданий у цікавому, інтерактивному форматі. Тому цифрові ресурси, такі як інтерактивні вправи, квести, відео і т.д.,, варто використовувати частіше.

Мотивація досягнення проявлена посередньо. Це означає, що для частини учнів важливим залишається визнання, оцінки або можливість порівняти свої результати з іншими. Цей мотив можна підтримувати через використання різних форматів оцінювання, змагань, вікторин, рейтингових таблиць тощо.

Мотиви самоосвіти потребують додаткової уваги, оскільки значна частина учнів використовує цифрові ресурси для самостійного навчання не так вже і часто. Це може свідчити про те, що існує необхідність навчити учнів навичкам планування та самоконтролю. Доцільно пропонувати індивідуальні проєкти або додаткові вправи.

Високі результати за мотивацією у стресових умовах підтверджують, що цифрові інструменти допомагають учням залишатися на плаву навіть попри складні обставини воєнного стану. Доступ до матеріалів у будь-який час, можливість повторного перегляду, асинхронні завдання – усе це зберігає в учнів стабільність у навчанні.

Узагальнюючи, можна сказати, що цифрові технології не лише урізноманітнюють навчальний процес, а й створюють додаткові умови для підсилення мотивації. Враховування мотиваційної структури учнів дозволить підбирати такі форми і методи роботи, які будуть найбільш ефективними та

підвищуватимусь в учнів інтерес до навчання навіть у складних умовах сьогодення.

Висновки до третього розділу.

У третьому розділі було здійснено комплексний аналіз мотивації до навчання в здобувачів профільної середньої освіти після використання цифрових технологій. Застосування трьох психодіагностичних методик, спостереження та анкетування дало змогу отримати цілісне уявлення про структуру мотивів навчання, їхню виразність та взаємозв'язок із цифровими інструментами.

Результати за «Анкетою вивчення мотивів навчальної діяльності» засвідчили, що серед учнів визначальним є мотив матеріального добробуту, що свідчить про орієнтацію респондентів на майбутні професійні перспективи й прагнення стабільності в майбутньому. Соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності також займає значне місце, підкреслюючи важливість сім'ї, а також вплив педагогів на учнів. Водночас пізнавальна мотивація та мотиви саморозвитку проявлені слабше, що вказує на необхідність підвищити внутрішню мотивацію учнів.

Діагностика структури навчальної мотивації учнів показала, що найбільш виразними є емоційні мотиви. Це означає, що позитивна атмосфера на уроці та емоційний комфорт у школі загалом відіграють ключову роль у навчанні старшокласників. Пізнавальні мотиви та мотиви саморозвитку займають дещо нижчі позиції, демонструючи зацікавленість учнів у новому матеріалі та бажання вдосконалювати їхні вміння та навички. Найнижчі показники отримано за шкалою мотивів позиції школяра, що вказує на те, що діти не усвідомлюють свої учнівські обов'язки.

Результати авторської анкети підтвердили, що цифрові технології відіграють важливу роль у підтриманні в учнів мотивації до навчання. Високі показники за блоками 1, 2 та 6 свідчать про позитивний вплив цифрових технологій на цікавість, емоційний стан та стресостійкість учнів. Цифрові інструменти підтримують їхню увагу на уроках, сприяють кращому

засвоєнню матеріалу, зменшують втому та тривожність та забезпечують безперервність навчального процесу навіть за умов дистанційного або змішаного формату.

У той же час середній рівень за блоками 4,5 та 6 свідчить про те, що цифрові технології не завжди використовуються учнями як інструмент розвитку конкурентноздатності, навичок співпраці чи самостійності. Ці сфери потребують додаткової роботи з боку педагогів, зокрема впровадження елементів змагань, групових або індивідуальних завдань.

Отже, результати емпіричного дослідження підтверджують, що цифрові технології є важливим чинником підвищення мотивації до навчання в здобувачів профільної середньої освіти, однак ефективність їхнього використання залежить від організації навчального процесу, психологічної підтримки учнів та врахування їхніх визначальних мотивів. Виявлені особливості мотивації дозволяють сформувати обґрунтовані рекомендації щодо подальшого удосконалення процесу навчання.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було здійснено теоретичне та емпіричне дослідження того, як цифрові технології впливають на навчальну мотивацію здобувачів профільної середньої освіти. Проведений аналіз дав змогу описати основні тенденції розвитку мотивації у старшокласників у сучасних умовах, визначити роль цифрових інструментів у її формуванні та виділити певні чинники, що сприяють підвищенню чи зниженню рівня мотивації в учнів.

Розкрито теоретичні підходи до розуміння мотивації та її структури. На основі опрацювання наукових джерел було визначено, що мотивація до навчання має багатокомпонентний характер та включає взаємодію різних груп мотивів – пізнавальних, емоційних, соціальних, ціннісних та зовнішніх. Установлено, що цифрові технології здатні впливати не лише на зацікавленість учнів у навчанні, а й на їхню активність, самостійність і ставлення до освітнього процесу. Аналіз літератури дозволив показати, що цифровізація освіти створює нові умови для самореалізації учнів, але при цьому вимагає особливої уваги до питання збереження в них внутрішньої мотивації.

Наведено характеристику сучасних цифрових інструментів та психолого-педагогічні умов, за яких вони сприяють розвитку мотивації учнів. Було встановлено, що ефективність цифрових засобів значною мірою залежить від способу їх інтеграції у навчальний процес, від рівня цифрової компетентності педагогів та від організації взаємодії між учасниками навчання. Наголошено, що цифрові технології можуть посилювати інтерес до навчання, забезпечувати вільний доступ до навчальних матеріалів та якісний і швидкий зворотний зв’язок, створювати умови для персоналізації навчання. Водночас описано ризики, що постають в умовах воєнного стану: обмеження в технічному забезпечення, інформаційне перенавантаження, зниження

концентрації, емоційне вигорання та низький рівень цифрової грамотності. Розуміння цих викликів є важливим для формування та підтримки мотивації до навчання в учнів.

Подано результати емпіричного дослідження, яке дало змогу визначити особливості навчальної мотивації учнів і з'ясувати характер впливу цифрових технологій на її формування. З першої методики з'ясовано, що найбільш поширеним мотивом серед учнів є прагнення до матеріального добробуту, що свідчить про їхню орієнтацію на майбутнє та усвідомлення важливості освіти для подальшого життя. Дані другої методики показали високу значущість емоційних і пізнавальних мотивів, що підкреслює важливість позитивної емоційної атмосфери під час проведення уроків. Результати авторської анкети підтвердили, що цифрові технології позитивно впливають на загальний рівень мотивації: вони роблять навчання більш зручним, цікавим, зрозумілим, захоплюючим, а також допомагають учням швидко адаптуватися до постійних змін у форматах навчання.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що цифрові технології є важливим фактором формування навчальної мотивації у здобувачів профільної середньої освіти. Вони створюють умови для більш гнучкого, персоналізованого та емоційно комфортного навчання й значно полегшують організацію навчального процесу в кризових умовах. Проте ефективність їхнього використання залежить від педагогічної майстерності вчителя, рівня цифрової грамотності учасників освітнього процесу та чи враховуються реальні потреби учнів під час організації навчання.

Отримані результати підтверджують, що цифрові технології сприяють формуванню навчальної мотивації, проте це потребує виважених підходів. Положення, які сформульовано у роботі, можуть слугувати основою для подальших досліджень, а також використані в роботі педагогів для підсилення мотивації до навчання в здобувачів профільної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азізов Т. Н., Орлова О. М. Вплив війни на навчальні заклади та можливості навчання. *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи* : матеріали всеукр. науковопед. підвищ. кваліфікації, 4 берез. – 14 квіт. 2024 р. Львів, Торунь, 2024. С. 23–25.

2. Андрушко Я. С. Основи психологічного тренінгу та психокорекція, Львів : Львівська політехніка, 2021. 236 с.

3. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. *Державна служба якості освіти України*. URL : https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/ (дата звернення: 24.10.2025).

4. Березовська Л. Вплив соціальних мереж на психологічне благополуччя особистості. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 55(2). С. 28–36. URL : https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-55-2-28-36

5. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ: ІЗИН, 1998. 204 с.

6. Біленька А. В. Особливості психологічної адаптації старшокласників до навчання в умовах воєнного стану. *Педагогічний альманах*. 2015. № 27. С. 24–28.

7. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітка : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 340 с.

8. Васюк О. В., Виговська С. В., Виговський А. Ю. Мотивація навчальної діяльності студентів : монографія. Київ : Компринт, 2018. 188 с.

9. Вахула Б. Я. Соціальні інтернет-мережі їхні функції та роль у формуванні громадянського суспільства. *Вісник Львівського університету*. 2020. № 6. С. 311–319.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / ред. Б. В. Т. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

11. Вербовський І. А. Ефективність цифровізації в управлінні освітніми ресурсами: аналіз та стратегії оптимізації. *Академічні візії*. 2024. № 27. С. 1–13.

12. Віддалене навчання в Україні: реалії, виклики, перспективи : колективна монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І. В. Білецького, д-ра техн. наук, проф. В. В. Воронька; наук. ред.: д-р філол. наук, проф. О. О. Тєлєжкіна. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2025. 360 с.

13. Вітенко І. С., Вітенко Т. І. Основи психології. Видання друге, перероблене і доповнене. Вінниця : Нова Книга, 2008. 256 с.

14. Вознюк О. В. Негативні та позитивні наслідки цифровізації освітнього процесу. *Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (26 січ. 2023 р. Ломжа). Польща, 2023. С. 196–200.

15. Волянюк А. С. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27, т. 1. С. 241-245.

16. Воронова Н. А. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 3. С. 5-6.

17. Гончарова І. П. Цифрові технології в освіті як засіб покращення доступності та ефективності навчання. *Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників на засадах цифрової дидактики :* міжрегіональний науково-практичний семінар. Біла Церква. 2023. 58 с.

18. Гуд Г. О. Емоційна сфера особистості: теоретико-методологічний аспект дослідження. *Актуальні проблеми психології* : зб . наук . праць Ін-ту психології імені Г .С .Костюка НАПН України. 2018. Т. 14. № 1. С. 84–94 .

19. Дудка У. Безпека та виклики української системи освіти. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в*

умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, (7 березня 2025 р., м. Тернопіль). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 45–47.

20. Жизномірська О. Я. Психологічні особливості самоствердження молодших та старших підлітків : дис. . канд. психол. наук : 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова: К., 2010. 277 с.

21. Забаровська С. М., Кресан О. Д. Методика дослідження психологічного благополуччя особистості. *Психологічний журнал*. 2021. № 7 (53). С. 99–107. DOI : https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.8

22. Коваль О. А. Психологічні особливості підлітків старшого віку – студентів вищих навчальних закладів *Актуальні проблеми сучасної медицини*. 2022. Т. 24. Вип. 2 (86). С. 170–175. DOI : https://doi.org/10.31718/2077–1096.24.2.170

23. Козир М. В. Розвиток мотивації школярів до навчання засобами ІКТ. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2020. Т. 4. С. 231–246.

24. Купко Н. Тривожність, пов’язана з війною: основні аспекти проблеми. *НейроNews : психоневрологія та нейропсихіатрія*. 2025. №5. С. 7-11

25. Лук’янова Л. Б. Чинники мотивації навчання дорослої людини. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia = Професійна освіта: педагогіка і психологія* : пол.- укр., укр.-пол. Щорічник / 15-те вид. Ченстохова-Київ, 2013. С. 393–403.

26. Матеріали психодіагностики до педагогічної практики / авт.-уклад. : М. В. Артюшина, О.М.Котикова, Є. О. Варбан. Київ : КНЕУ, 2012. 80 с.

27. Мельник Г. М., Бескоровайна Н. О. Вплив культури на особливості навчальної мотивації студентів. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів* : зб. матеріалів VII

Міжнар. наук. конф. IV Міжнар. наук. конгр. *Society of ambient intelligence* 2021, (м. Київ, 20–21 квіт. 2021 р.). Київ, 2021. С. 210–214.

28. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності : рекомендац. бібліогр. покажч. / уклад. С. І. Грущенко. Харків : ХНПУ, 2019. 40 с. URL : http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/5384 (дата звернення: 08.03.2025).

29. Нагайчук О. В., Зоря М. В., Кучинський С. А. Інноваційні підходи до створення безпечного освітнього середовища для здобувачів вищої освіти в Україні під час війни. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. №12. 17 с.

30. Нова українська школа. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України*. URL : https://surl.lu/uxpjhn (дата звернення: 11.03.2025).

31. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів : навч. посіб. / В. Вишнівський та ін. Київ : ДУТ, 2014. 140 с.

32. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України*. URL : https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti (дата звернення: 12.03.2025).

33. Психологія (модуль «Вікова психологія») : навч.-метод. посіб. / уклад.: І. Остополець, О. Прокоф’єва. Запоріжжя : Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2024. 168 с.

34. Психологія управління: навчальний посібник / укл. В. В. Ягоднікова. Одеса : видавець Букаєв В.В., 2022. 141 с.

35. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник / уклад.: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище / 2-ге вид., виправ. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.

36. Соціологія: словник термінів та понять / ред.: Є. Біленького, М. Козловця. Київ : Кондор, 2006. 372 с.

37. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект : кол. монографія / авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська, та інші.; за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської Київ : КОНВІ ПРІНТ 2018. 260 с.

38. Ходаківський Є. І. Психологія управління : підручник. / 5-те вид. перероб. та доп. Х-69 / Є. І. Ходаківський, Ю. В. Богоявленська, Т. П. Грабар. Київ : Центручбової літератури, 2016. 492с.

39. Цифрова трансформація освіти: теоретико-методичні засади: монографія / за заг. ред. В. П. Сергієнка; за наук. ред. Н. П. Франчук. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. 382 с.

40. Шамне А. В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці : монографія. Київ : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2015. 397 с.

41. Щебликіна І. О., Грибова Д. В. Основи менеджменту : навч. посіб. Мелітополь : Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2015. 483 с.

42. Dovbenko S. Y. The implementation of distance learning in a war situation based on the experience of ukrainian schools. *Innovate Pedagogy*. 2022. Vol. 1, no. 52. P. 107–111. DOI : https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.20.

43. Lavryniuk O., Kyrychenko V. Motivation for learning activities: an analysis of modern theories. *Social and Practical Psychology Journal*. 2023. No. 1. P. 34–39. DOI : https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6

44. Marusiak T. S. Education in ukraine during the war: state and prospects. *Perspectives. Socio-political journal*. 2022. No. 3. P. 134–140. DOI : https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2022.3.18 .

45. Mell P. M, Grance T. The NIST definition of cloud computing. Gaithersburg, MD : National Institute of Standards and Technology. DOI : https://doi.org/10.6028/nist.sp.800-145

46. Modern Technologies for Visualizing Collections of Digital Educational Resources : Practical Guide / A. Huraliuk et al. *Individual Entrepreneur Yamchynskyi* O.V., 2025. DOI : https://doi.org/10.33407/lib.naes.id/746527

47. Mykytenko P., Halytskyi O. The use of modern cloud technologies in the educational process of higher education. *Educational Discourse: collection of scientific papers*. 2021. No. 33(5). P. 7–17. DOI : https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.33(5)-1

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для виявлення мотивації до навчання при використанні цифрових технологій

Мета: визначити рівень навчальної мотивації учнів при активному використанні цифрових технологій на уроках (онлайн-платформи, інтерактивні матеріали, відеоуроки, цифрові симуляції, віртуальні лабораторії тощо).

Інструкція для учнів

Оцініть, наскільки сильно цифрові технології (онлайн-платформи, інтерактивні завдання, відеоуроки, віртуальні лабораторії тощо) впливають на вашу мотивацію до навчання. Оберіть варіант відповіді, який найбільше відповідає вашій думці. Відповідайте чесно, без довгих роздумів.

Оберіть бал, якщо:

— 1 – зовсім не погоджуюсь

— 2 – скоріше не погоджуюсь

— 3 – частково погоджуюсь / важко відповісти

— 4 – погоджуюсь

— 5 – повністю погоджуюсь

Питання анкети

Блок 1. Загальна навчальна мотивація

1. Мені цікаві уроки, на яких використовуються цифрові ресурси.

2. Я відчуваю більше бажання навчатися, коли вчитель використовує цифрові інструменти.

3. Цифрові технології роблять навчальний матеріал зрозумілішим для мене.

4. Використання відео, онлайн-квестів, інтерактивних завдань і подібного заохочує мене працювати більш активно.

5. Я з нетерпінням чекаю уроків, на яких будуть використовуватися цифрові технології.

Блок 2. Емоційно-вольова мотивація

6. Робота з цифровими інструментами викликає у мене позитивні емоції.

7. Під час таких уроків я рідше відчуваю втому чи нудьгу.

8. Цифрові технології допомагають мені легше зосередитися на навчанні.

9. Я відчуваю більше впевненості, коли працюю над онлайн-тестами, квестами, іншими інтерактивними завданнями, ніж коли просто виконую завдання з підручника.

Блок 3. Мотивація досягнення

10. Я хочу виконувати завдання такого формату якнайкраще.

11. Мені подобається отримувати високі результати в онлайн-тестах та інших завданнях.

12. Я готовий(а) докладати більше зусиль, якщо завдання представлене у цифровому форматі.

13. Я бачу свій прогрес завдяки цифровим технологіям.

Блок 4. Соціальна мотивація та взаємодія

14. Мені подобається виконувати групові завдання/проєкти разом з однокласниками на онлайн-платформах.

15. Цифрові технології допомагають мені краще спілкуватися з однокласниками та вчителем.

16. Я відчуваю, що більше включаюся в роботу класу під час використання цифрових інструментів.

Блок 5. Самоосвіта

17. Цифрові технології допомагають мені вчитися самостійно.

18. Я частіше виконую додаткові завдання, якщо вони доступні онлайн.

19. Завдяки цифровим технологіям мені легше готуватися до уроків чи контрольних.

Блок 6. Мотивація у стресових ситуаціях (воєнний стан)

20. Під час дистанційного/змішаного навчання цифрові технології допомогли мені не втратити інтерес до навчання.

21. У нинішніх умовах (воєнний стан) цифрові ресурси полегшують моє навчання і підтримують зацікавленість у ньому.

Шкала оцінювання для рівня мотивації

— Високий: 84–105 балів

— Середній: 63–83 бали

— Низький: 21–62 бали

Інтерпретація субшкал

Блок 1 – Загальна навчальна мотивація

Високий рівень (21-25): Учень активно цікавиться навчальним матеріалом, коли уроки включають цифрові технології. Це означає, що цифрові інструменти слугують потужним мотиватором і підвищують інтерес до теми.

Середній рівень (11-20): Учень проявляє певний інтерес до цифрових технологій, але мотивація нестійка та залежить від конкретних матеріалів або способу подачі.

Низький рівень (5-10): Цифрові ресурси не посилюють інтерес, і уроки з їх використанням не підвищують бажання навчатися. Існує потреба у різноманітніших формах роботи.

Блок 2 – Емоційно-вольова мотивація

Високий рівень (16-20): Учень відчуває позитивні емоції під час роботи з цифровими матеріалами, легше концентрується, менше втомлюється і рідше відчуває нудьгу. Це свідчить про те, що цифрові технології допомагають регулювати емоційний стан і підтримують увагу під час навчання.

Середній рівень (10-15): Позитивні емоції проявляються не завжди; мотивація може коливатися залежно від складності завдань або формату цифрового ресурсу.

Низький рівень (4-9): Цифрові інструменти не підтримують позитивний емоційний стан і не зменшують втому. Учень може відчувати роздратування або втрату інтересу.

Блок 3 – Мотивація досягнення

Високий рівень (16-20): Учень прагне до високих результатів під час використання цифрових форматів, готовий докладати додаткові зусилля, слідкує за своїм прогресом і активно використовує онлайн-тести та платформи для самоконтролю.

Середній рівень (10-15): Учень демонструє часткову зацікавленість у досягненнях, але мотивація залежить від типу завдань або зовнішніх стимулів (оцінки, похвала вчителя).

Низький рівень (4-9): Учень не проявляє значного прагнення досягти чогось під час використання цифрових ресурсів; можливе використання технологій лише як формальність без реального бажання вдосконалювати знання.

Блок 4 – Соціальна мотивація та взаємодія

Високий рівень (12-15): Учень активно взаємодіє з однокласниками та вчителем через цифрові інструменти, відчуває включеність у групову роботу, легко співпрацює в онлайн-проєктах, що підвищує соціальну залученість.

Середній рівень (7-11): Взаємодія проявляється вибірково; учень може бути активним у деяких завданнях, але не завжди відчуває соціальну підтримку або заохочення.

Низький рівень (3-6): Учень рідко або не залучається до групових завдань онлайн, цифрові інструменти не сприяють спілкуванню або соціальній активності.

Блок 5 – Самоосвіта

Високий рівень (12-15): Учень активно використовує цифрові ресурси для самостійного навчання, виконує додаткові завдання, планує власну підготовку, самостійно слідкує за прогресом. Цифрові технології розвивають самостійність, дисциплінованість та відповідальність за власне навчання.

Середній рівень (7-11): Учень частково використовує цифрові ресурси для навчання; бажання виконувати додаткові завдання є не завжди.

Низький рівень (3-6): Цифрові ресурси не сприяють самостійному навчанню, учень потребує постійного контролю та допомоги вчителя.

Блок 6 – Мотивація у стресових ситуаціях (воєнний стан)

Високий рівень (8-10): Учень виявляє зацікавленість у навчанні навіть у дистанційному або змішаному форматі, цифрові інструменти допомагають компенсувати навчальні втрати та підтримують стабільну мотивацію в умовах воєнного стану.

Середній рівень (5-7): Цифрові ресурси частково допомагають учню зберігати мотивацію; є ризик тимчасової втрати інтересу до навчання або поява складнощів із самостійною роботою.

Низький рівень (2-4): Цифрові технології не допомагають підтримувати навчальну мотивацію; учень відчуває труднощі в організації навчання та втрату інтересу під час дистанційних занять.

Додаток Б

Таблиця Б.2 – Узагальнені результати «Анкети вивчення мотивів навчальної діяльності»

Мотив / Учень	А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З
УАВ	0	5	4	4	7	4	2	2
ГМС	5	1	1	4	7	1	3	6
ДМР	6	5	1	2	7	1	3	3
КАЮ	4	4	0	5	7	1	5	2
ЛАІ	3	6	1	4	7	0	2	5
ММР	3	4	0	3	7	1	5	5
МВА	4	3	0	3	7	1	5	5
ОМІ	3	5	2	5	7	2	4	0
ДВВ	0	6	3	6	5	4	3	1
ІАО	2	7	2	6	5	3	3	0
ХАО	4	5	2	4	7	0	3	3
ДДА	7	6	5	4	3	2	1	0
КАО	3	6	4	2	2	5	2	4
ДЯВ	2	5	3	4	4	2	4	4
ОНК	5	5	3	6	1	3	1	4
ЛЗП	5	4	2	4	4	5	1	3
МАС	4	4	2	5	3	5	2	3
ПІВ	0	2	4	4	3	6	4	5
СМА	3	3	2	5	4	5	4	2
ДАВ	4	3	5	5	3	3	4	1
БАВ	2	3	6	2	5	3	5	2
МНР	4	6	3	2	2	4	4	3
УСМ	0	4	7	3	6	5	2	1
ОМК	2	2	2	3	4	4	5	6

ІЄІ	4	2	4	3	5	4	3	3
ЧЄО	5	3	2	3	6	4	4	1
БВО	0	6	5	3	4	4	5	1
ЯКД	4	4	1	4	5	2	6	2
ДАЮ	1	5	4	4	7	3	2	2
УСС	3	4	4	4	4	3	1	5
ДМВ	2	4	3	5	3	3	4	4
ФДЄ	3	4	2	4	4	5	2	4
ГДГ	4	3	5	3	2	4	4	3
МРО	4	7	2	2	2	4	3	4
ЦДІ	4	5	5	3	5	3	1	2

Додаток В

Таблиця В.1 – Узагальнені результати «Діагностики структури навчальної мотивації школяра»

Учні	Виразність певних видів мотивів						
	пізнавальні	комунікативні	емоційні	саморозвитку	позиція школяра	досягнення	зовнішні
УАВ	7	2	5	7	3	5	3
ГМС	6	5	8	4	2	3	4
ДМР	4	6	8	4	2	4	5
КАЮ	5	7	7	5	5	3	6
ЛАІ	4	5	8	6	4	4	5
ММР	5	5	6	6	6	7	6
МВА	4	5	7	4	5	4	7
ОМІ	5	7	7	6	4	5	6
ДВВ	8	4	7	6	6	7	5
ІАО	4	7	7	5	3	4	5
ХАО	6	5	8	4	3	4	5
ДДА	4	5	8	5	2	4	4
КАО	6	6	7	5	4	5	3
ДЯВ	4	4	7	4	2	3	4
ОНК	6	5	7	6	5	4	5
ЛЗП	8	7	9	9	7	8	6
МАС	7	8	8	7	5	6	6
ППВ	7	6	7	8	7	9	7
СМА	8	5	8	8	6	7	6
ДАВ	6	5	8	6	4	6	6

БАВ	7	6	9	7	5	8	5
МНР	7	7	7	8	5	6	9
УСМ	7	6	8	9	8	9	6
ОМК	7	6	8	5	4	6	6
ІЄІ	6	5	8	4	4	4	6
ЧЄО	6	6	7	4	4	5	5
БВО	7	6	7	9	7	9	6
ЯКД	5	8	8	5	4	6	6
ДАЮ	6	6	8	5	3	4	3
УСС	6	6	7	5	4	5	5
ДМВ	6	7	7	7	4	5	6
ФДЄ	8	5	7	6	6	6	4
ГДГ	9	8	9	9	9	9	7
МРО	7	7	6	6	6	6	5
ЦДІ	6	6	6	6	6	6	6
Середні значення	6,1	5,8	7,4	6	4,7	5,6	5,4

Додаток Г

Таблиця Г.2 – Узагальнені результати авторської анкети

Учень	Блок 1	Блок 2	Блок 3	Блок 4	Блок 5	Блок 6	Рівень мотивації
УАВ	25	14	13	5	11	8	середній
ГМС	17	13	11	7	9	8	середній
ДМР	19	14	11	9	8	6	середній
КАЮ	19	15	13	9	11	9	середній
ЛАІ	20	17	14	9	9	8	середній
ММР	23	17	12	12	9	10	середній
МВА	19	15	15	10	8	9	середній
ОМІ	20	16	13	12	10	8	середній
ДВВ	23	17	14	10	12	10	високий
ІАО	22	16	16	10	8	9	середній
ХАО	17	13	11	6	9	8	середній
ДДА	20	14	13	7	6	7	середній
КАО	21	16	16	13	6	10	середній
ДЯВ	22	14	17	10	12	10	високий
ОНК	22	13	14	10	11	9	середній
ЛЗП	25	18	17	13	15	10	високий
МАС	25	18	16	8	12	9	високий
ПІВ	22	17	16	11	13	10	високий
СМА	22	13	13	7	7	8	середній
ДАВ	20	16	16	10	11	10	середній
БАВ	22	17	16	9	9	8	середній
МНР	16	15	14	7	7	8	середній
УСМ	25	19	18	13	15	10	високий
ОМК	22	17	16	9	9	9	середній
ІЄІ	19	15	12	7	6	8	середній
ЧЄО	20	16	14	8	11	8	середній
БВО	22	19	16	13	13	10	високий
ЯКД	25	20	19	15	11	10	високий

ДАЮ	20	14	14	6	7	8	середній
УСС	15	13	11	7	10	8	середній
ДМВ	18	16	15	8	9	9	середній
ФДЄ	23	20	19	12	15	10	високий
ГДГ	23	19	17	11	14	9	високий
МРО	25	19	19	12	13	10	високий
ЦДІ	20	16	16	12	12	8	високий
Середнє значення	21,1	16,0	14,8	9,6	10,2	8,8	
Рівень мотивації за середнім значенням	високий	високий	середній	середній	середній	високий	